

Opas AAC-menetelmistä musiikkipäiväkotii Kaniiniin

LAB-ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

2021

Jennika Hämäläinen

Netta Simpanen

Tiivistelmä

Tekijä(t) Hämäläinen, Jennika Simpanen, Netta	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Valmistumisaika Kevät 2021
	Sivumäärä 49	
Työn nimi Opas AAC-menetelmistä musiikkipäiväkoti Kaniiniin		
Tutkinto Sosionomi (AMK)		
Toimeksiantajan nimi, titteli ja organisaatio Pilke musiikkipäiväkoti Kaniini		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tarkoitus oli lisätä Pilke musiikkipäiväkoti Kaniinin kasvattajien osaamista ja tietämystä erilaisista puhetta tukevista ja korvaavista kommunikaatiomenetelmistä eli AAC-menetelmistä. Tavoitteena oli luoda konkreettinen opas AAC-menetelmistä ja niiden käytöstä varhaiskasvatuksessa. Osa tavoitetta oli myös osallistaa päiväkodin kasvattajat oppaan suunnitteluun.</p> <p>Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lapsen kehitystä ja hyvinvointia sekä vahvistaa lapsen kielellisiä valmiuksia ja taitoja. Osa lapsista kärsii kehityksellisistä kielen häiriöistä, jolloin kommunikaatio puhuen voi olla vaikeaa. Lisäksi Suomessa on yhä enemmän maahanmuuttajataustaisia lapsia, jotka eivät osaa kommunikoida suomeksi. AAC-menetelmien avulla voidaan tukea sitä, että lapselle voidaan kommunikoida siten, että hän ymmärtää. Samalla voidaan myös varmistaa se, että lapsi tulee kuulluksi ja ymmärretyksi.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisessa muodossa ja toimeksiantajana toimi Pilke musiikkipäiväkoti Kaniini. Aineistonkeruu toteutettiin strukturoituna haastatteluna. Haastattelu tehtiin sähköisessä muodossa kyselylomakkeen avulla. Kyselyn tulosten perusteella koottiin opas AAC-menetelmistä. Oppaaseen kirjattiin teoretietoa sekä käytännön vinkkejä AAC-menetelmien käytöstä päiväkodissa.</p>		
Asiasanat varhaiskasvatus, puhetta tukevat kommunikaatiomenetelmät, vuorovaikutus, AAC-menetelmät		

Abstract

Author(s) Hämäläinen, Jennika Simpanen, Netta	Type of Publication Bachelor's thesis Number of Pages 49	Published Spring 2021
Title of Publication Guide for the use of AAC methods for Pilke music daycare center Kaniini		
Name of Degree Bachelor of Social Services		
Name, title and organization of the client Pilke music-oriented daycare center Kaniini		
Abstract <p>The purpose of the thesis was to increase Pilke music daycare center Kaniini's educators competence and knowledge of different augmentative and alternative communication methods or AAC-methods. The aim was to create concrete guide about AAC-methods and the use of those in early childhood education. One part of the aim was to involve the educators to plan the guide.</p> <p>The goal of the early childhood education is to support well-being and development of children and strengthen linguistic skills of the children. Some of the children suffer from developmental language disorder which occurs as difficulty in communication with speech. In addition, there are even more immigrant children who can't express themselves in Finnish. With AAC-methods it is possible to communicate in a way that is understandable to the child. Simultaneously it offers child a way to express themselves.</p> <p>This thesis was functional and the commissioner of the thesis was Pilke music daycare center Kaniini. The data was collected with structured interview. The interview was executed with a e-questionnaire. The results of the questionnaire were utilized to create the guide for AAC-methods. The guide was composed with theory information and practical tips for the use of AAC-methods in daycare center.</p>		
Keywords early childhood education, augmentative and alternative communication methods, interaction		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Lasten kielellisen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa.....	2
2.1	Varhaiskasvatus yhteiskunnallisena palveluna.....	2
2.2	Lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien tukeminen varhaiskasvatuksessa.....	3
3	Kommunikaation kehittyminen ja siihen liittyvät ongelmat	5
3.1	Kommunikoinnin ja kielen kehittyminen	5
3.2	Kommunikaatioon liittyvät ongelmat.....	6
4	AAC-menetelmät ja niiden käyttö varhaiskasvatuksessa.....	8
4.1	AAC-menetelmät	8
4.2	AAC-menetelmien hyödyntäminen varhaiskasvatuksessa.....	10
5	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite sekä tuotos.....	12
6	Opinnäytetyön toimeksiantajan esittely	13
6.1	Pilke päiväkodit.....	13
6.2	Musiikkipäiväkoti Kaniinin pedagoginen toimintasuunnitelma.....	14
7	Opinnäytetyön toteuttaminen	16
7.1	Toiminnallinen opinnäytetyö ja strukturoitu haastattelu.....	16
7.2	Musiikkipäiväkoti Kaniinin työntekijöiden haastattelut	17
7.3	Opas AAC-menetelmistä	18
8	Opinnäytetyön arviointi.....	20
8.1	Opinnäytetyöprosessin arviointi	20
8.2	AAC-oppaan arviointi.....	22
9	Pohdinta	23
9.1	Eettisyys ja luotettavuus.....	23
9.2	Hyödynnettävyys ja jatkokehitys	24
	Lähteet.....	26

Liitteet

Liite 1. Saatekirje ja haastattelukysymykset Pilke musiikkipäiväkoti Kaniinin kasvattajille

Liite 2. Tutkimuslupa

Liite 3. Opas AAC-menetelmistä

1 Johdanto

Jokainen ihminen haluaa tulla kuulluksi ja olla vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Vuorovaikutuksella tarkoitetaan kontaktissa olemista toisiin ihmisiin sekä ympäristöön. Vuorovaikutusta on niin tiedostettua kuin tiedostomatontakin. Vuorovaikutuksen tulisi olla vastavuoroista ja tasa-arvoista, jolloin vuorovaikutuksen kaikilla osapuolilla on mahdollisuus ilmaista itseään. Se onnistuu myös silloin, kun toisella on eri tapa ilmaista itseään kuin puhe. Tilanteissa, joissa molemmat osapuolet eivät ilmaise itseään samalla tavalla, ovat vuorovaikutuksen tukena puhetta tukevat ja korvaavat menetelmät, eli AAC-menetelmät. (Savas.)

Suomessa kehityksellisistä kielen häiriöistä kärsii noin 7 % lapsista. Tämän lisäksi Suomessa yhä enemmän maahanmuuttajataustaisia ihmisiä, joiden suomen kielen taito ei ole välttämättä niin hyvä, että he pystyisivät ymmärtämään puhuttua kieltä kokonaan. (Tilastokeskus.) Näissä tilanteissa AAC-menetelmät ovat suureksi avuksi, ja niiden avulla ihminen saa tilaisuuden tulla kuulluksi ja ymmärretyksi, mutta myös ymmärtää itse, mitä hänelle puhutaan.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on vahvistaa lapsen kielellisiä taitoja sekä valmiuksia (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 40). Useimmissa päiväkodeissa on käytössä joitain AAC-menetelmiä, kuten kuvia. Jotta päiväkotitoiminta voi tarjota jokaiselle lapselle parhainta mahdollista hoitoa, tulee jokaisen varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja lasten löytää yhteinen tapa, jolla kommunikoida. AAC-menetelmät ovat hyvä tapa siihen, sillä ne ovat usein suhteellisen yksinkertaisia ja helposti toteutettavissa olevia. Kompastuskivenä voi kuitenkin olla esimerkiksi rutiinien puuttuminen tai se, ettei AAC-menetelmistä tiedetä paljoa, eikä niihin ole aikaa tutustua varhaiskasvatuksen hektisessä arjessa. (Merikoski & Pihlaja 2018, 205.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä Pilke musiikkipäiväkotitoiminnan henkilökunnan osaamista ja tietämystä erilaista AAC-menetelmistä eli puhetta korvaavista ja tukevista kommunikaatiomenetelmistä ja niiden käytöstä. Toimeksiantajamme on musiikkipäiväkotitoiminta Kaniini, joka on Pilke-päiväkotitoiminnan toimipiste Vantaan Hiekkaharjussa. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa musiikkipäiväkotitoiminnalle opas puhetta korvaavista ja tukevista kommunikaatiomenetelmistä ja niiden hyödyntämisestä päiväkodin jokapäiväisessä arjessa. Oppaan tekemisessä on hyödynnetty päiväkodin kasvattajien vastauksia kyselyyn, jossa kartoitettiin kasvattajien tietämystä ja osaamista AAC-menetelmistä sekä heidän toiveitaan ja odotuksiaan oppaan suhteen.

2 Lasten kielellisen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa

2.1 Varhaiskasvatus yhteiskunnallisena palveluna

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallista palvelua, jossa korostetaan lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatuksen tarkoitus on tukea kodin kasvatusta ja lisätä omalta osaltaan lasten hyvinvointia. Varhaiskasvatuksella tuetaan lasten tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja pyritään ehkäisemään syrjäytymistä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 14.) Lisäksi varhaiskasvatus tukee lapsen oppimisen edellytyksiä, antaa lapselle mahdollisuuden osallistua ja vaikuttaa lasta koskeviin asioihin sekä kehittää lapsen sosiaalisia taitoja ja vuorovaikutustaitoja (Varhaiskasvatustaki 540/2018, 3§).

Varhaiskasvatuksen tulee olla suunnitelmallista ja tavoitteellista ja siinä korostuu hoidon lisäksi erityisesti pedagogiikka (Varhaiskasvatustaki 540/2018, 2§). Opetushallitus on varhaiskasvatustakin pohjalta antanut valtakunnallisen määräyksen, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta jokaisen kunnan, kuntayhtymän ja yksityisen toimijan tulee tehdä oma paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma. Näiden lisäksi jokaiselle lapselle tulee tehdä oma, henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma lapsen yksilöllisen kasvun, hoidon ja tuen tarpeiden toteuttamiseksi. Lapsen omaan varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen tavoitteita lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi, sekä tuen tarpeet ja niiden tukitoimenpiteet. (Varhaiskasvatustaki 540/2018, 21§, 22§, 23§.)

Varhaiskasvatusta voidaan toteuttaa kunnallisella tasolla, sekä yksityisellä sektorilla. Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma perusteet koskee jokaista Suomessa olevaa varhaiskasvatusta tarjoavaa palvelua. Jokaista kuntaa koskee oma varhaiskasvatussuunnitelma, jota kunnassa oleva päiväkoti noudattaa ja tuo omaa arkeensa näkyväksi. Yksityiset päiväkodit laativat vuosittain oman varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelman. (Vantaan varhaiskasvatus 2019, 5).

Varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen ja arvioimisen tärkein työmenetelmä on pedagoginen dokumentointi (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 37). Pedagoginen dokumentointi on jatkuva prosessi, jossa ymmärrys pedagogisesta toiminnasta muodostetaan dokumenttien, havaintojen ja niiden vuorovaikutuksellisen tulkinnan perusteella. Pedagogisen dokumentoinnin avulla tuotetaan tietoa lapsen kehityksestä ja tarpeista, mutta opitaan tuntemaan myös lasten välisiä suhteita. Dokumentoinnista saatujen tietojen perusteella voidaan kehittää varhaiskasvatuksen työmenetelmiä, toiminnan tavoitteita sekä oppimisympäristöjä. Pedagogisesta dokumentoinnista saatujen havaintojen perusteella saadaan selville lasten tuen tarve

varhaiskasvatuksessa. (ePerusteet.) Varhaiskasvatuksessa pyritään ennaltaehkäisemään vaikeuksia lapsen oppimisessa, kehityksessä ja hyvinvoinnissa. Pedagogiset, rakenteelliset ja muita hyvinvointia tukevat järjestelyt valitaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 56-57.)

2.2 Lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien tukeminen varhaiskasvatuksessa

Yksi varhaiskasvatuksen tehtävistä on vahvistaa lapsen kielellistä osaamista ja tukea lapsen kielellisiä taitoja, valmiuksia ja kielellistä identiteettiä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 40-21). Keskeisiä kielellisen kehityksen ja taitojen osa-alueita ovat kielen ymmärtäminen, puheen tuottaminen, kielen käyttötaidot, vuorovaikutustaidot, sanavarasto, kielellinen muisti sekä kielitietoisuus. Lapsille kieli on tapa oppia, mutta samalla se on myös väline, jolla voidaan tukea kommunikoinnin ja ajattelun kehittymistä. Jotta lapsi saa tukea kielelliseen kehitykseen, tulee lapsella olla monipuolinen kieliympäristö. Lapsen tulee myös saada kannustavaa palautetta omista vuorovaikutus- ja kielenkäyttötaidoista. (ePerusteet.)

Jotta lapsen vuorovaikutustaidot voivat kehittyä, tulee heille tulla kokemus kuulluksi tulemisesta. Henkilökunnan sensitiivisyys ja reagoiminen lapsen verbaalisiin ja non-verbaalisiin viesteihin on tärkeää. Lisäksi henkilökunnan tulisi tukea lapsen vuorovaikutusta eri tilanteissa ja lapselle tulee mahdollistaa erilaiset vuorovaikutustilanteet; pareittain tai isoissa ryhmissä tapahtuvat sekä lasten keskinäiset ja lapsen ja henkilökunnan väliset kommunikointitilanteet. (Peda.net.)

Lapsen kielellisen ymmärtämisen taitoja tukee henkilökunnan tapa puhua lapselle. Asioiden nimeäminen, tunteiden ja arjen sanoittaminen sekä lapsen kielellisen kehityksen vaiheen huomioiminen rikastuttaa lapsen kieltä, mutta liika puolesta puhuminen voi olla haitallista lapsen kielellisen kehityksen kannalta. (Hatakka & Järvinen 2019.) Lapsen puheen tuottamista tuetaan rohkaisemalla lasta puhumaan ja taitojen kehittyessä kiinnitetään huomiota myös äänensävyyn ja -painoihin. Puheen kehittymistä tukee parhaiten lapsen osallistuminen vuorovaikutustilanteisiin, jotka tapahtuvat eri ympäristöissä ja erilaisten ihmisten kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 42.)

Kielen käyttötaidoilla tarkoitetaan tilannetietoisien kielen käytön vahvistumista (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 42). Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan yhdessä lasten kanssa selittämistä, kertomista, puheen vuorottelua, eläytymistä, huumorin käyttöä sekä hyviä kielellisiä tapoja. Eri teksteihin tutustuminen auttaa lapsia myös ymmärtämään puhutun ja kirjoitetun kielen eron. (Kielten rikas maailma.)

Mitä laajemmaksi lapsen kielellinen muisti ja sanavarasto laajenee, sitä monipuolisemmaksi lapsen kielellinen ilmaisu kehittyy. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lapsen kielellisen ilmaisun kehittymistä ja esimerkiksi lorujen, laulujen ja laululeikkien hyödyntäminen pedagogisessa toiminnassa on omiaan tukemaan lapsen kielellistä muistia. Lisäksi kielellä leikkittely, asioiden ja esineiden nimeäminen sekä kiireetön keskustelu lisää lapsen sanavarastoa. (Kielten rikas maailma.)

Lapsen kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan havainnoimalla lapsen lähiympäristön eri kieliä. Lapsen kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä herätellään, ja vähitellen huomiota kiinnitetään myös kirjoittamiseen ja lukemiseen. Kieltä tutkitaan ja havainnoidaan yhdessä lapsen kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 42.) Lapsen huomiota voidaan havainnoinnin yhteydessä suunnata kielen eri muotoihin ja rakenteisiin, joita ovat esimerkiksi tavut, äänteet ja sanat (Kielten rikas maailma).

Kielellisiä elementtejä tulisi integroida myös muihin varhaiskasvatuksen oppimisen alueisiin. Varhaiskasvatuksen pitää myös tarjota tilaisuuksia, jossa oppimisen pääpaino on kielessä, esimerkiksi lorujen ja ääneen lukemisen avulla. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 43.) Varhaiskasvatuksen ympäristössä tulee kiinnittää huomio konkreettisiin toimenpiteisiin, joilla voidaan tuoda enemmän esille toiminnan tavoitteiden suuntaamista. Jos esimerkiksi halutaan tukea lapsen lukemaan oppimisen taitoa, tulee kirjainten ja tekstien olla lasten nähtävissä ja saatavilla. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 57.)

3 Kommunikaation kehittyminen ja siihen liittyvät ongelmat

3.1 Kommunikoinnin ja kielen kehittyminen

Kommunikoinnilla tarkoitetaan toimintaa, jossa viestin vastaanottaja ja lähettäjä toimivat vuorovaikutuksessa keskenään (Huuhtanen 2019c, 13). Ympäristön ja muiden ihmisten kanssa oleminen ja havainnoiminen luovat pohjaa lapsen vuorovaikutustaitojen kehittymiselle, jotka taas luovat pohjaa kommunikoinnille, jota voi ilmaista puheella tai kielellä (Koivunen & Lehtinen 2016, 153). Myös viittomakieli ja kirjoitettu kieli ovat kieliä, joten kommunikointia voi ilmaista ja toteuttaa eri tavoin (Huuhtanen 2019c, 13).

Kommunikointia voidaan ilmaista kielen avulla. Kielellä tarkoitetaan puhuttua, kirjoitettua, kuvallista tai puhuttua. Kielen avulla voidaan esimerkiksi ilmaista tunteita, ajatuksia ja luoda sosiaalisia suhteita ja ylläpitää niitä. (Korpilahti & Pihlaja 2018, 184). Kommunikoinnin ja kielen kehittymistä voidaan hahmottaa spiraalisena muotona, jonka seurauksena yksi taito vie seuraavaan taitoon, mutta siirtyminen eri kehitysvaiheesta toiseen ei ole havaittu olevan selkeää rajaa (Huuhtanen 2019c, 13).

Vuorovaikutustaitoja opitaan havainnoimalla ympärillä olevaa sosiaalista maailmaa. Tätä kautta lapsi luo malleja ihmisten välisistä vuorovaikutussuhteista, joita hän hyödyntää ja muokkaa omassa vertaisryhmässään. Päiväkodilla onkin suuri rooli lasten vuorovaikutustaitojen edistäjänä ja kehittäjänä. Päiväkodissa harjoitetaan esimerkiksi ongelmanratkaisua, jakamista ja taitoa asettua toisen asemaan. (Koivunen & Lehtinen 2016, 175–176.)

Vuorovaikutustaidot kehittyvät jo vauvana. Lapsi tarvitsee jo pienestä pitäen hyviä vuorovaikutuskokemuksia, jotta lapsi voi itse kommunikoida aktiivisesti ja olla aloitteellinen vuorovaikutustilanteissa. Vuorovaikutuksen kehittymiseen vaikuttaa myös lapsen ja vanhemman kiintymyssuhde. Kun kiintymyssuhde on turvallinen, voivat myös vuorovaikutustaidot kehittyä parhaalla mahdollisella tavalla. Aluksi lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa vanhemmat myötäilevät vauvan toiminnan rytmiä, ja vastaavat lapsen toimintoihin, jotka muistuttavat myös aikuisten vuorovaikutuksessa käytettäviin keinoihin, kuten ilmeisiin, ääntelyihin ja käsien liikkeisiin. (Papunet 2019.) Vastasyntynyt lapsi on herkkä ottamaan vastaan puhetta ja erottamaan kielelle kuuluvat ominaiset piirteet. Lapsen herkistyminen omalle kielelle tapahtuu jo kahden kuukauden ikäisenä, jonka jälkeen ylimääräinen herkkyys häviää ja lapsi vastaanottaa oman kieliympäristön kieltä tarkemmin. (Nurmi ym. 2015, 27).

Esikielellisellä kommunikointi ilmenee non-verbaalina, kuten ilmeinä eleinä, äänensävyinä, sekä kehon asentoina. Sanallinen ja sanaton vuorovaikutus tukevat toisiaan, ja joissain

tilanteissa sanaton vuorovaikutus korvaa puheen kokonaan. Suurin osa ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta onkin tiedostamatonta. (Opetushallitus.) Esikielellisellä kommunikoinnilla on myös tärkeä rooli kielen ymmärtämisen ja tuottamisen välillä (Nurmi ym. 2015, 43).

Kielellisen kommunikaation taso vaatii ymmärrystä esineiden ja asioiden kuvastavan jotain merkkiä tai symbolia. Symboli voi kuvastaa tapahtumaa, joka tapahtuu parhaimmillaan, tapahtuu tulevaisuudessa, tai tapahtuu jossain muualla. (Huuhtanen 2019c, 16). Lapsi alkaa ymmärtää tällaisia merkkejä jo alle vuoden ikäisenä. Lapsi esimerkiksi reagoi omaan nimeensä tai reagoi "ei" sanaan. (Nurmi ym. 2015, 47.) Puhekommunikaatiossa on yksilöllisiä eroja, mutta noin kahdentoista kahdeksaentoista kuukauden ikäinen lapsi alkaa käyttämään ensimmäisiä sanojaan, josta sanavaraston määrä lisääntyy nopeaa tahtia (Hermanson 2012). Sanavaraston nopea aktivoituminen alkaa noin puolentoista vuoden ikäisenä. Nopea kasvu kertoo lapsen valmiudesta havaita ympärillään olevaa maailmaa ja ymmärtää, että jokaisella asialla ja esineellä on nimensä ja ne voidaan luokitella johonkin luokkaan (Nurmi ym. 2015, 43).

3.2 Kommunikaatioon liittyvät ongelmat

Vaikka sanallista kommunikaatiota pidetään usein melkein pä itsestäänselvyytenä, monella on ongelmia tuottaa ja ymmärtää puhetta (Papunet 2020). Tästä kuvauksesta voidaan käyttää termiä kielellisen kehityksen häiriö, jota ilmenee vuonna 2019 tehdyn seulonnan mukaan seitsemällä prosentilla lapsista. Kehityksellisellä kielihäiriöllä tarkoitetaan kielen viivästyymää, jota on havaittu olevan 19 % tai kielen kehitys etenee muuhun kehitykseen nähden poikkeavasti. (Aivoliitto 2019.)

Yleensä kommunikaatiovaikeudet liittyvät aivojen ja keskushermoston sairauksiin, jotka voivat olla niin synnynnäisiä kuin kehittyä myöhemmin elämässä. Kommunikaatiovaikeudet aiheuttavat hankaluuksia kykyyn olla vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa sekä kykyyn ymmärtää niin puhuttua kuin kirjoitettua kieltä. (Papunet 2020.) Jos lapsi kokee, että hän ei tule ymmärretyksi tai hänellä on vaikeuksia pukea ajatukset sanoiksi, hän turhautuu ja saattaa purkaa huonoa oloaan monella eri tavalla. Osalle lapsista tällaiset toistuvat tilanteet voivat lisätä vetäytymiskäyttäytymistä, jolloin he pyrkivät välttelemään kielen käyttöä. (Aivoliitto 2021a.) Huuhtanen määrittelee tällaista kuvausta termillä passiivisen kuuntelijan rooliksi. Lapsen on helppo omaksua rooli, jos hän on jo tottunut siihen. Onkin tärkeää antaa tilaa ja aikaa lapsen aloittaa keskustelu. (Huuhtanen 2019c, 23.)

Kielen kehityksen poikkeavuudet on havaittu olevan yhteyksiä oppimisvaikeuksiin, sosiaalisen ja tunne-elämän kehitykseen tai vaikeuksiin (Korpilahti & Pihlaja 2018, 191).

Tutkimusten mukaan sosiaalisemotionaalista oireilua esiintyy 50–70 prosenttia lapsista ja nuorista, joilla on havaittu olevan kielellistä haastetta (Korpilahti & Pihlaja 2018, 197). Kielen poikkeavuudet eivät kuitenkaan aina ole yhteydessä myöhempään kehitykseen. On havaittu, että noin puolet lapsista, joilla on pulmia kielen kehityksen kanssa, saavuttavat ikätasonsa kehityksen 5–6-vuotiaina. Lapsen kielellinen kuntouttaminen ja arvioiminen on tärkeää, jotta voidaan ehkäistä mahdolliset tulevat kehitykselliset pulmat. (Korpilahti & Pihlaja 2018, 191.)

Kieleen painottuvat ohjaustilanteet voivat olla haastavia lapselle, jolla puutteita tai ongelmia kielen kehityksessä. Lapsella voi mennä osa opetuksesta ohi tai hän ei pääse osallistumaan yhteiseen hetkeen. Tämän takia on tärkeää kiinnittää varhaiskasvatuksessa huomiota kieliympäristöön, jossa huomioidaan kaikkien tarpeet ja taidot ja tuetaan niitä sopivilla havaituilla keinoilla. (Korpilahti & Pihlaja 2018, 197–198.)

Puhe- ja kommunikaatiovaikeuksista kärsivien henkilöiden kanssa voidaan käyttää puhetta korvaavia kommunikaatiomenetelmiä eli AAC-menetelmiä, joiden avulla kommunikaatio helpottuu (Papunet 2020). Menetelmää voidaan myös käyttää väliaikaisena ratkaisuna, kuten esimerkiksi vieraskielisten kanssa kommunikaation helpottamiseksi ja kielen opettelemiseksi. (Huuhtanen 2019c, 15). Tilastokeskuksen mukaan vieraskielisten määrä on ollut jatkuvassa nousussa 1994-luvulta asti ja vuonna 2019 mittausten mukaan vieraskielisiä asukkaita on ollut Suomessa melkein 8 % (Tilastokeskus). Vieraskielisillä tarkoitetaan henkilöä, joka puhuu äidinkielenään muuta, kuin suomea, ruotsia tai saamea (Arkkila ym. 2013, 200).

4 AAC-menetelmät ja niiden käyttö varhaiskasvatuksessa

4.1 AAC-menetelmät

AAC-menetelmillä tarkoitetaan puhetta tukevista tai korvaavista tavoista kommunikoida toisen kanssa. Lyhenne AAC tulee sanoista augmentative and alternative communication. AAC-menetelmiä voidaan käyttää henkilön kanssa, jonka puhe on joko epäselvää, puutteellista tai hän ei tule ymmärretyksi. (Huuhtanen 2019c, 15.) Menetelmiä voidaan myös käyttää lisäelementtinä kommunikaation tukena, vaikka kielellistä erityisvaikeutta ei ole. Esimerkiksi kuvat toimivat hyvänä tukena arjessa. (Huuhtanen 2019a, 49.) Kommunikointia voidaan jakaa AAC-menetelmien näkökulmasta kahteen ryhmään, ei-avusteiseen ja avusteiseen kommunikaatioon (taulukko 1) (Huuhtanen 2019c, 15).

Avusteinen kommunikaatio	Ei-avusteinen kommunikaatio
Kuvat	Puhe
Esineet	Eleet
Bliis-kieli, symbolit, merkit	Tukiviittomat
Piirtäminen	

Taulukko 1. AAC-menetelmien jaottelu (Huuhtanen 2019c)

Ei-avusteisella kommunikoinnilla tarkoitetaan kommunikoinnin muotoa, jossa henkilö itse tuottaa kielelliset ilmaisut. Tällaista kommunikaatiota on esimerkiksi puhe, eleilmaisuus ja tukiviittomat. Avusteista kommunikaatiota voidaan toteuttaa kuvilla, esineillä, merkeillä ja erilaisilla symboleilla. (Huuhtanen 2019c, 15.)

Kuvat

Kuvien vahvuutena nähdään niiden pysyvyys, joten niitä voi soveltaa helposti arjessa. Kuvien haasteena nähdään vastaanottajan ja käyttäjän pitkäjänteisyys, koska kuvien ja esineiden käyttö vie enemmän aikaa, kuin puhekommunikaatio. (Huuhtanen 2019a, 49.)

Varhaiskasvatuksessa kuvat toimivat sekä ryhmässä että yksilön ohjaamisessa. Kuvia voidaan käyttää tarkkaavaisuuden ja ymmärtämisen tukena, sekä uusien asioiden opettelussa sekä esimerkiksi muistin tukena. Kuvat voivat olla myös hyvänä tukena tarinan kerronnassa. Onkin havaittu, että monille lapsille tarinan kertominen tuottaa vaikeuksia, vaikka kielellisiä pulmia ei olisikaan. (Merikoski & Pihlaja 2018, 208.) Kuvilla voidaan myös

jäsennellä ympärillä olevaa ympäristöä ja tiettyjä esineitä. Kuvat ovatkin hyvin yleinen kommunikaatiotapa. (Huuhtanen 2019b, 58.)

Esinekommunikointi

Esinekommunikoinnilla tarkoitetaan esineen käyttöä symboloimaan jotakin tiettyä tapahtumaa tai asiaa. Esineiden käytön vahvuuksia kommunikoinnissa on niiden pysyvyys, monikäyttöisyys ja niihin voi yhdistää motoriikan käytön kuten osoittamisen tai koskettamisen. Esineiden käyttö helpottaa varsinkin pienten lasten kommunikointia, koska se vähentää muistin kuormitusta. Kommunikointitavan sisäistäminen on helppoa, koska esineet saavat merkityksensä niiden käyttöyhteyksissä. (Rowland & Scheweigert 2000.)

Piirtäminen

Piirtäminen on loistava kommunikaatiotapa pienten lasten kanssa, koska lasten voi olla vaikea kertoa tapahtumista ja asioista. Piirtäminen jäsentää piirtäjän aikomuksia, toiveita ja ajatuksia. (Merikoski & Pihlaja 2018, 209.) Jotta piirtäminen pysyy mielenkiintoisena lapselle, kuvan tulisi muodostua melko nopeasti, jotta keskittyminen ei herpaantuisi. Kuvan piirtäminen on myös kätevää, jos kommunikoitavaan asiaan ei ole käytössä kommunikaatiokuvaa. (Huuhtanen 2019, 70.)

Piirtämistä voidaan myös käyttää toiminnan ohjaamisessa. Esimerkiksi ennen ulkoilua voidaan piirtää yhdessä vaate symboloimaan tulevaa tapahtumaa. Piirtämistä voidaan käyttää palkintona. Kun vaate on puettu, lapsi saa piirretyn kuvan itselleen. Piirtämistä voidaan hyödyntää esimerkiksi saduttamisessa, jossa piirtäjä piirtää tarinan käyttäen puheen rytmissä piirtämismenetelmää. Tämän avulla puhe selkiytyy ja hidastuu. Piirtämistä voidaan käyttää myös hahmottamaan esimerkiksi tulevaa retkeä tai tukemaan puhetta aamupiirillä. (Merikoski 2020.)

Blisskieli

Blisskielellä tarkoitetaan kieltä, joka koostuu erilaisista symboleista, kuten geometrisista kuvioista, kaarista ja pisteistä. Blisskieli sopii henkilöille, jotka eivät kykene käyttämään tukiviittomia, kokevat, että kuvat eivät sovellu heille tai tukemaan kirjoittamisen tai lukemisen opettelussa. (Papunet 2021.) Symboleita voidaan helposti yhdistää luomalla uusia lauseita ja merkityksiä. Symboleiden vahvuutena nähdään niiden yksinkertaisuus ja niiden käytön nopeus piirtämällä. Blisskieltä voidaan käyttää ennen luetun oppimisen taitoa ja sen avulla tuetaan käyttäjää ilmaisemaan omia ajatuksiaan, tunteitaan ja ideoitaan. (Blissymbolics Communication International 2021.)

Kommunikoinnin tietotekniset apuvälineet

Tietoteknisiä apuvälineitä ovat esimerkiksi kannettavat- ja pöytätietokoneet, tabletit, sekä älypuhelimet. Laitteeseen voidaan ladata erilaisia kommunikointia tukevia ohjelmia, kuvia ja symboleja. Apuvälineistä on hyötyä henkilöille, joilla on havaittu olevan oppimisvaikeuksia tai heidän toimintakykynsä on heikentynyt, esimerkiksi näkö-, kuulo-, puhe-, kehitys- tai liikuntavamman vuoksi. (Tikoteekki 2018a, 3.)

Tietoteknisten apuvälineiden käyttö voidaan aloittaa tukemalla syy- ja seuraussuhteen oivaltamista, jonka jälkeen käyttömahdollisuudet ovat rajattomat niiden käytön oivallettua (Ylätupa ym. 2019, 85). Kuten muissakin aikaisemmin mainituista kommunikoinnin tukevissa menetelmissä, myös tietoteknisessä menetelmässä toisen ihmisen läsnäolo on välttämätöntä varsinkin ohjelmien päivityksessä ja ohjelman teknisessä käytössä (Ylätupa ym. 2019, 88).

Tukiviittomat

Tukiviittomat nähdään hyvänä lisänä puheen tueksi, koska se tukee lapsen ilmaisutapaa ja ne ryhmittävät puhetta, selkeyttää ja tekee puheen temposta hitaampaa (Aivoliitto 2021b). Tukiviittomien avulla viitotaan vain viestin ydinsanat, ei siis koko lausetta. Tukiviittomat eivät itsessään ole oma kieli, vaan niitä käytetään muiden kommunikaatiomenetelmien, kuten puheen tai kuvien, ohella. Tukiviittomia voidaan esimerkiksi käyttää siirtymätilanteissa, jolloin painotetaan visuaalisuutta tilanteen ymmärtämisessä ja lisätään tilanteiden ennustettavuutta (Merikoski & Pihlaja 2018, 206). Tukiviittomat nähdään tukevan ja jopa nopeuttavan pienen lapsen kielellistä kehitystä. Lasten on mielekästä omaksua tukiviittomat, koska tukiviittomia tukee motoriikka ja puheäänien tuottaminen ja erottaminen on hankalampaa. (Tikoteekki 2018b, 9.)

4.2 AAC-menetelmien hyödyntäminen varhaiskasvatuksessa

Puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatio menetelmien käyttö koetaan usein leimaaviksi ja ne ovat vielä melko tuntemattomia. Uuden tavan oppiminen voi tuntua hankalalta ja työläältä, mutta tärkeintä on aloittaa pienin askelin ja kokeiluin, sekä viedä kokeilua konkreettisiin tilanteisiin. Tutkimusten mukaan paras tapa oppia uutta kommunikaatiotapaa on hyvin samanlainen, kuin opettelisi uutta kieltä. Uutta tapaa pitää viedä käytäntöön ja lisätä osaksi opetustilanteiden toimintaa. (Huuhtanen 2019c, 22-24.)

Kielellistä erityisvaikeutta on havaittu olevan varhaiskasvatuksen ryhmässä enemmän kuin yhdellä lapsella. AAC-menetelmien käytön lähtökohtana varhaiskasvatuksessa onkin niiden hyödyn tuottaminen jokaiselle ryhmän lapselle. Menetelmät auttavat asioiden

ymmärtämistä ja ilmaisua, sekä ne vahvistavat lukemisen ja kirjoittamisen oppimisen taitoja. (Korpilahti & Pihlaja 2018, 191.) Käytännöt tukevat siis lasten oppimista ja kehitystä.

Oppiminen nähdään perustavana tekijänä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Sen mukaan lapset kehittyvät ja oppivat jatkuvasti toisilta ja ympäristöltään. Lapsi nähdään aktiivisena toimijana, joka oppii monia taitoja kaikkialta missä hän onkin. Lapsella on myös luontainen kyky oppia uutta, kerrata ja toistaa jo opittua asiaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 21–22.) Oppimista voidaan hahmottaa erilaisilla tiedonkäsittelytapauksilla, joita ovat havaitseminen, tarkkaavaisuus, ajattelu, muisti, tiedonkäsittelytaidot, vireys ja aistitoiminnot (Koivunen & Lehtinen 2016, 147).

Erilaiset työskentelytavat tulevat esille varhaiskasvatuksen perusteissa. Tässä osioissa painotetaan pedagogisen toiminnan suunnittelussa huomioimaan monipuolisia työskentelytapoja, joka edellyttää varhaiskasvatukselta monipuolisia oppimisympäristöjä. Monipuoliset työskentelytavat tukevat lapsen oppimista ja vaativat henkilöstöltä erilaisten keinojen kokeilua sekä ryhmissä että itsenäisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 38.) Yleisiä menetelmiä kielen kehityksen tukena on leikit, pelit, sadut, liikuntatuokiot, laulut ja musiikki. Henkilöstön kannustava ja tukea antava rooli on myös tärkeä osa lasten päivittäisessä vuorovaikutuksessa. Varsinkin lapsilla, joilla on havaittu kielellisiä vaikeuksia, aikuisen antama tuki on tärkeä osa kasvun edistäjänä. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 79.)

Varhaiskasvatuksessa lapselle voidaan tarjota tukea rakenteellisin, pedagogisin ja muita hyvinvointia tukevin järjestelyin. AAC-menetelmät lukeutuvat näistä pedagogisiin järjestelyihin. Tukikeinojen käyttö voi olla lyhytaikaista, jolloin tukikeinot auttavat lasta nopeasti ja varhaisessa vaiheessa. Joskus tukea tarvitaan enemmän, jolloin tukitoimet tulevat osaksi arkea ja niiden harjoittaminen on säännöllisempää. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 56–57.)

5 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite sekä tuotos

Opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä Pilke musiikkipäiväkotä Kaniinin henkilökunnan osaamista ja tietämystä erilaisista AAC-menetelmistä eli puhetta korvaavista ja tukevista kommunikaatiomenetelmistä ja niiden käytöstä.

Tavoitteena on tuottaa musiikkipäiväkotä Kaniinille opas puhetta korvaavista ja tukevista kommunikaatiomenetelmistä ja niiden hyödyntämisestä päiväkodin jokapäiväisessä arjessa. Lisäksi tavoitteena oli osallistaa päiväkodin henkilökunta oppaan suunnitteluun.

Konkreettinen tuotos on opas musiikkipäiväkotä Kaniinin henkilökunnalle puhetta korvaavista ja tukevista kommunikaatiomenetelmistä. Oppaassa esitellään päiväkodin henkilökuntaa eniten kiinnostaneet AAC-menetelmät sekä annetaan vinkkejä niiden käyttöön päiväkodin arjen eri tilanteissa.

6 Opinnäytetyön toimeksiantajan esittely

6.1 Pilke päiväkodit

Pilke päiväkodit on vuonna 2014 perustettu valtakunnallinen yksityinen varhaiskasvatusalan yritys, joka tarjoaa varhaiskasvatuksen lisäksi esiopetusta, iltapäiväkerhotoimintaa ja sosiaalihuollon perhepalveluja. Pilke päiväkodeilla on lähes 200 yksikköä ympäri Suomen, ja niiden toiminta perustuu varhaiskasvatuslakiin, valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin sekä paikallisiin varhaiskasvatussuunnitelmiin. (Pilke päiväkodit 2021a.)

Pilke päiväkotien arvot ovat turvallisuus, myönteisyys, suvaitsevaisuus, osallisuus sekä innovatiivisuus. Yritys tukee lapsia aktiivisuudella, ammatillisuudella, työyhteisöjen kannustavalla ja motivoivalla ilmapiirillä, pedagogisella osaamisella sekä lapsen osallisuudesta huolehtimalla. (Pilke päiväkodit 2021b.)

Pilke haluaa tarjota mahdollisimman monipuolista varhaiskasvatusta, ja sen päiväkodeissa onkin mahdollisuus valita eri painotuksia, joiden avulla voidaan tukea lapsen mielenkiinnon kohteita sekä vahvuuksia. Päiväkotien painotukset ovat kielet, luonto, tiede, musiikki, liikunta sekä taide ja ilmaisu. Pilke päiväkodit tarjoaa niin kaksikielistä varhaiskasvatusta eli niin sanottuja kielikylpypäiväkoteja sekä kokonaan vieraskielisiä päiväkoteja. Tällä hetkellä kielivaihtoehtoina ovat englanti ja ruotsi. Liikuntapainotteisissa päiväkodeissa pyritään löytämään lasten kanssa liikunnan riemu ja musiikkipäiväkodeissa herätellään lasten kiinnostusta musiikkia kohtaan. Taide- ja ilmaisupainotteisissa päiväkodeissa vahvistetaan lapsen luovuutta ja uteliaisuutta ja tiedepainotuksessa tutkitaan yhdessä lasten kiinnostuksesta nousseita luonnonilmiöitä. Luontoon painottuvissa yksiköissä lapsille opetetaan myönteistä asennetta luontoa, ulkoilua sekä kestäväää elämäntapaa kohtaan. (Pilke päiväkodit 2021c.)

Opinnäytetyömme toimeksiantaja on Pilke musiikkipäiväkoti Kaniini. Päiväkoti on musiikkipainotteinen, ja musiikki ja musisointi on keskeinen osa päiväkodin arkea. Musiikki liittyy kaikkeen toimintaan, ja soittamista ja laulamista opetellaan kehitystason mukaisissa pienryhmissä. (Pilke päiväkodit 2021d.) Musiikkipäiväkoti Kaniinissa on kaksi ryhmää, 1-3-vuotiaiden Puput sekä 3-6-vuotiaiden Kanit. Päiväkodissa on yhteensä 28 asiakaspaikkaa, 5 kasvattajaa sekä päiväkodin johtaja.

6.2 Musiikkipäiväkoti Kaniinin pedagoginen toimintasuunnitelma

Pilke päiväkotien toiminta perustuu aina varhaiskasvatuslakiin, valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin sekä kuntien omiin varhaiskasvatussuunnitelmiin. Lisäksi Pilkkeellä on oma varhaiskasvatuksen käsikirja, jossa avataan Pilkkeen varhaiskasvatuksen päälinjoja ja -teemoja. Jokainen yksikkö ja ryhmä tekevät myös oman varhaiskasvatussuunnitelmansa, ja jokaiselle lapselle laaditaan myös varhaiskasvatuslain mukaisesti oma varhaiskasvatussuunnitelma. (Pilke 2020.)

Pilke päiväkotien oppimiskäsityksessä lasta pidetään aktiivisena tiedon rakentajana ja lapsen aktiivinen osallisuus on iso osa oppimisprosessissa. Lapsi valikoi ja tulkitsee itse saadun informaation ja oppiminen on lapsen oman toiminnan tulosta. Pedagogista toimintaa suunnitellessa tulee sen sisältö liittää lasten omiin kokemusmaailmoihin sekä lapsia kiinnostaviin asioihin. Turvallisessa ympäristössä ja olotilassa lapsi oppii. Myönteisten tunnekokemusten ja laadukkaan vuorovaikutuksen avulla lapselle annetaan mahdollisuus toimia hänelle luontaisella tavalla eli lapsi saa olla utelias, aktiivinen ja jäsentää ympäristöä leikin avulla. (Pilke 2020.)

Pilkkeen varhaiskasvatuksen päälinjat ovat osallisuus, laadukas vuorovaikutus, pienryhmätoiminta, arjen pedagogiikka, projektityöskentely, pedagoginen dokumentointi sekä joustavat oppimisympäristöt. Päälinjojen avulla ohjataan varhaiskasvatuksen sisältöä ja toiminnan järjestämistä. (Pilke 2020.)

Laadukas vuorovaikutus taataan musiikkipäiväkoti Kaniinissa aidolla ja aktiivisella läsnäololla niin lasten kuin huoltajienkin kohdalla. Yksilöllinen huomioiminen ja perheiden mielipiteiden kuuleminen ja huomioiminen luo edellytykset aidolle vuorovaikutukselle. Musiikkipäiväkoti Kaniinissa käytetään Musa tuntuu! -vuorovaikutusleikkiä, jonka avulla opetellaan yhdessä esimerkiksi vuorovaikutusta ja tunnetiloja. Lisäksi jumppahetkissä pidetään kannustuspiirejä ja muskarin aikana muskaripöllö pitää halauskierroksen. (Pilke 2020.)

Kaniinissa osallisuutta toteutetaan havainnoimalla lapsia sekä ottamalla huomioon myös lasten huoltajien havainnot ja toiveet. Lapset saavat valita leikit ja leikkikaverit leikkitaulun avulla, ja päivittäisissä musiikkihetkissä otetaan huomioon lasten ideat, toiveet ja aloitteet. Musiikkihetkien lisäksi muutakin toimintaa toteutetaan pienryhmissä päivittäin. Kaniinissa käytetään niin kiinteitä kuin vaihtuviakin pienryhmiä, jonka lisäksi työntekijät vaihtuvat pienryhmien välillä säännöllisesti, jotta jokaisen vahvuudet ja osaaminen pääsevät käyttöön. (Pilke 2020.)

Päiväkoti Kaniinissa oppimisympäristöt ovat vaihtuvia, lasten toiveiden, oppimisen ja kasvun mukaan suunniteltuja. Lelut ja soittimet ovat kaikkien saatavilla ja lähiympäristöä ja sen palveluja, kuten kirjastoa, musiikkikerhoa sekä läheistä päiväkotia, hyödynnetään toiminnassa mahdollisuuksien mukaan. Lasten toiveiden ja ideoiden pohjalta suunnitellaan oppimisympäristöjen lisäksi projekteja, jotka voivat kestää jopa koko toimintakauden ajan. Tämän hetkinen projekti on tunnetaidot sekä niiden kehittäminen. (Pilke 2020.)

Alle kouluikäisten oppimisesta suurin osa tapahtuu arjen tilanteissa, toiminnoissa ja kohtaamisissa. Musiikkipäiväkoti Kaniinissa arki on täynnä oppimista. Päiväkodissa panostetaan positiivisuuteen ja kehumiseen, ja lapset saavat harjoitella hyviä käytöstapoja sekä kaveritaitoja henkilökunnan tukemina. Lapset ja aikuiset havainnoivat ympäristöä, nimeävät asioita ja vastakohtia sekä harjoittelevat musiikkitaitoja arjen eri tilanteissa, kuten odotus- tai siirtymätilanteissa. (Pilke 2020.)

7 Opinnäytetyön toteuttaminen

7.1 Toiminnallinen opinnäytetyö ja strukturoitu haastattelu

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyölle on monia toteutusmenetelmiä, ja toiminnallinen opinnäytetyö on yksi niistä. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tavoitellaan käytännön toiminnan ohjeistamista tai opastamista ja toiminnan järjestämistä tai järjeistämistä. Koulutusalan mukaan toiminnallisen opinnäytetyön voi toteuttaa esimerkiksi ohjeena, opastuksena, oppaana tai jonkin tapahtuman suunnitteluna tai toteuttamisena. Toiminnalliseen opinnäytetyöhön kuuluu aina sekä raportti että produkti. (Airaksinen 2009.)

Tämän opinnäytetyön toteutusmenetelmäksi valikoitui toiminnallinen opinnäytetyö. Toiminnallinen opinnäytetyö sopii parhaiten tämän opinnäytetyön tavoitteeseen ja sen saavuttamiseen eli musiikkipäiväkotin Kaniinille tehtävään oppaaseen puhetta korvaavista ja tukevista kommunikaatiomenetelmistä.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tulee näkyä tutkimuksellinen asenne ja produktin lisäksi siihen kuuluu opinnäytetyöraportti, joka on kirjoitettu tutkimusviestinnän keinoin (Vilka & Airaksinen 2003, 9). Toiminnallisen opinnäytetyön raportin osa-alueisiin kuuluvat tietoperusta, joka perustuu opinnäytetyön aiheeseen liittyvään tutkimustietoon, opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite, kuvaus opinnäytetyön toimeksiantajasta, toiminnallinen osuus, jossa kerrotaan tuotoksen kehittämisen prosessi, tutkimuksellinen osuus sekä sen arviointi ja lopuksi pohdinta (Rinkinen ym. 2020).

Toiminnalliseen opinnäytetyöhön kuuluu aina tutkimuksellinen osuus. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tietoa kerätään samalla tavalla kuin tutkimuksellisissa opinnäytetyöissä, mutta tutkimuskäytännöt eivät ole niin suuressa roolissa. (Vilka & Airaksinen 2003, 56-57.) Tässä opinnäytetyössä tutkimuksellinen osuus on toteutettu haastattelun avulla. Strukturoitu haastattelu, eli lomakehaastattelu, sopii käytettäväksi, kun haastateltavat edustavat melko yhtenäistä ryhmää ja haastateltavia on monta (Kajaanin ammattikorkeakoulu). Strukturoidussa haastattelussa käytetään lomaketta, jossa on ennalta määritellyt kysymykset vastausvaihtoehtoineen. Haastateltava saa itse valita parhaiten itselleen sopivan vastausvaihtoehdon. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka.) Tämän opinnäytetyön apuna käytetty kyselylomake sisälsi ennalta määrättyjen kysymysten ja vastausvaihtoehtojen lisäksi kaksi avointa kysymystä, joihin haastateltavat saivat muodostaa omat vastauksensa. Kun haastattelu on osin järjestetty ja osin avoin, sijoittuu se täysin strukturoidun ja teemahaastattelun eli puolistrukturoidun haastattelun välimaastoon (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka).

Kehittämistoimintaa, kuten opinnäytetyötä, voidaan hahmottaa eri tavoin. Kehittämisprosessissa yleisimmät neljä mallia ovat spiraalimalli, lineaarinen malli, tasomalli sekä spagettimainen prosessi. Opinnäytetöissä yleisimmät mallit ovat spiraalimalli ja lineaarinen malli. Lineaarissa mallissa kehittämistyö etenee kaavamaisesti. Työskentely alkaa tavoitteen määrittelystä, etenee suunnitteluun ja toteutukseen sekä lopulta prosessin päättämiseen ja arviointiin. Lineaarinen malli on saanut kritiikkiä siitä, ettei siinä ole otettu huomioon tekijöitä, jotka voivat muuttaa opinnäytetyön kulkua tai etenemistä. Lisäksi mallia pidetään suoraviivaisena, joka näyttää kehittämistoiminnan yksinkertaisempaan kuin se oikeasti on. (Salonen 2013, 14-15.)

Lineaarinen malli koettiin sopivaksi tähän opinnäytetyöhön ja opinnäytetyö toteutettiin lineaarisen mallin mukaisesti vaihe kerrallaan. Aihe valittiin alkuvuodesta 2021 ja samalla tavoitteeksi valittiin opas AAC-menetelmistä. Opinnäytetyön suunnitelma tehtiin loppupalvesta 2021 ja toteutusvaihe käynnistyi saman vuoden keväällä. Opinnäytetyö saatiin päätökseen ja arvioitua loppukeväästä 2021.

7.2 Musiikkipäiväkoti Kaniinin työntekijöiden haastattelut

Ennen oppaan luomista toteutettiin musiikkipäiväkoti Kaniinin työntekijöille kysely, jossa kartoitettiin työntekijöiden tietoa ja kiinnostusta AAC-menetelmiä kohtaan. Haastattelu toteutettiin koronatilanteen vuoksi sähköisesti. Toiveena olisi myös ollut päästä havainnoimaan päiväkodin arkea ja AAC-menetelmien tarvetta itse päiväkotiin, mutta koronatilanteen vuoksi se ei onnistunut. Päiväkodin johtajalle lähetettiin linkki Google Forms -kyselylomakkeeseen, ja päiväkodin johtaja lähetti kyselyn linkin eteenpäin työntekijöille. Toiveena oli, että mahdollisimman moni kasvattaja vastaisi kyselyyn ja kyselylomakkeeseen vastasivatkin kaikki päiväkodin viisi kasvattajaa. Kaksi kasvattajaa vastasi tiiminä eli lopullisia vastauksia tuli yhteensä 4. Kyselyyn vastattiin nimettömästi.

Kyselylomakkeessa (liite 1) oli yhteensä 7 kysymystä, joista kuudessa oli vastausvaihtoehdot ja yksi oli avoin kysymys. Lomakkeen kysymykset olivat:

1. Mitkä AAC-menetelmät ovat sinulle tuttuja?
2. Mitkä AAC-menetelmät kiinnostavat sinua eniten?
3. Kuinka usein käytät AAC-menetelmiä päiväkodin arjessa?
4. Missä tilanteissa käytät AAC-menetelmiä?
5. Missä tilanteissa kokisit AAC-menetelmien käytön olevan hyödyllistä?
6. Koetko tarvetta AAC-oppaalle?
7. Jos koet oppaan olevan tarpeellinen, millainen toivoisit sen olevan? Voit tähän kirjoittaa toiveitasi ja odotuksiasi oppaan suhteen.

Ensimmäisessä kysymyksessä kartoitettiin musiikkipäiväkoti Kaniinin kasvattajille tuttuja AAC-menetelmiä. Tuttuja AAC-menetelmiä kasvattajille olivat tukiviittomat, kuvakommunikointi, piirtäminen sekä symbolit. Tuntemattomia menetelmiä, jotka olivat myös vastausvaihtoehtoina, olivat blisskieli, esinekommunikointi, puhelaitteet sekä erilaiset kommunikointiohjelmat esimerkiksi tableteilla. Toisessa kysymyksessä otettiin selvää siitä, mitkä AAC-menetelmät kiinnostivat kasvattajia eniten. Tukiviittomat, kuvakommunikointi, blisskieli, piirtäminen, esinekommunikointi sekä erilaiset kommunikointiohjelmat olivat eniten kiinnostusta keränneitä menetelmiä.

Musiikkipäiväkoti Kaniinin kasvattajat kertovat kyselyssä käyttävänsä AAC-menetelmiä viikoittain, yleisimmin siirtymätilanteissa sekä opetushetkissä, kuten aamupiireillä. AAC-menetelmien käytön koettiin kuitenkin olevan myös hyödyllisiä ruokailu-, hoito- ja siirtymätilanteissa, lasten välisen kommunikaation tukemisessa sekä leikkihetkissä.

Kaikki kyselyyn vastanneet kasvattajat kokivat, että opas AAC-menetelmistä olisi hyödyllinen. Viimeisessä kysymyksessä kysyimme kasvattajien toiveita ja odotuksia opasta kohtaan. Oppaan todettiin tulevan tarpeeksi, sillä vaikka tietämystä AAC-menetelmistä on, sitä on vain pintaraapaisu eikä aiheeseen ole ehditty perehtyä tarpeeksi. Oppaan toivottiin olevan mahdollisimman selkeä ja helppo ymmärtää. Käytännöllisyys arjen tilanteissa sekä oppaan soveltuminen kaiken ikäisten lasten kanssa toimimiseen tuli myös esille vastauksissa. Lisäksi toivottiin konkreettisia vinkkejä AAC-menetelmien käyttöön. Musiikkipäiväkoti Kaniinissa on alettu panostamaan digityöskentelyyn, joten vastauksissa toivottiin myös vinkkejä siihen, miten tabletit saisi mukaan AAC-menetelmien käyttöön.

7.3 Opas AAC-menetelmistä

Tämä opinnäytetyö on toiminnallinen opinnäytetyö, joten opinnäytetyön tuloksena on tuotos, joka on toteutettu oppaan muodossa. Toiminnalliselle opinnäytetyölle on ominaista luoda tietoperustan pohjalta ohje, opas tai tapahtuman suunnittelu ja toteutus (Airaksinen 2009). Opas edustaa mahdollisia hyötyjä työelämän yhteistyökumppanille ja tuotoksen on aina tuotava lisäarvoa sitä käyttäville. Tuotoksen tehtävä on tuoda teoreettinen tieto esille visuaalisesti ja konkreettisesti. (Salonen ym. 2017, 63.) Tietoperustana oppaalle on erilaiset lähteet, joita olemme opinnäytetyössämme käyttäneet sekä henkilökunnalle luodun kyselyn tulokset. Näiden kahden tietoperustan avulla olemme luoneet oppaan, joka palvelee henkilökunnan tarpeita ja kiinnostuksen kohteita AAC-menetelmiä kohtaan.

Oppaamme toimii erillisenä tuotoksena opinnäytetyössä. Jotta opas olisi selkeä tulee siinä kiinnittää huomiota sen ulkoasuun, luotettavuuteen ja konkreettisuuteen. Kun nämä tekijät

otetaan huomioon, oppaasta saadaan laadukas, jolloin se myös palvelee käyttötarkoitustaan. (Salonen 2013, 25.)

Ulkoasullisia tekijöitä ovat tekstiasu ja mahdolliset visuaaliset elementit. Ulkoasua jäsentää selkeästi luotu kokonaisrakenne, jossa väliotsikot luovat oppaasta yhtenäisen kokonaisuuden. Järjestyksessä tulee kiinnittää huomiota asian loogisuuteen eli kuinka järkevästi asioita käsittelee kokonaisuuksina ja ajallisesti katsottuna. Ohjeistus aloitetaan aina siitä mitä tehdään ensin, mitä seuraavaksi ja mitä lopussa ilmenee. Aiheiden käsittely tapahtuu tutustumalla yhteen aihepiiriin kerrallaan. (Kotimaisten kielten keskus.) Oppaan visuaalisuudella tavoitellaan lukijan mielenkiintoa ja sisällön viestien huomioimista, erottamista ja ymmärtämistä. Kuten myös kirjallisissa tuotoksissa niin myös visuaalinen sisältö voi olla tavoitteellista. Tällaisia tavoitteita on tekstien avaaminen visuaalisesti, tarinan kerronta, tunteiden herättäminen ja luoda sisältöjä, joita teksti ei välttämättä pysty avaamaan. (Lassila.)

Koska opas sisältää myös vinkkejä erilaisia menetelmiä päiväkodin arkeen koemme, että oma asettuminen päiväkodin henkilökunnan asemaan on tärkeää luodessa opasta. Opasta luodessa on tärkeää havaita oppaan käyttäjien näkökulmat, toimintaympäristö, sekä erilaiset toiminnot (Kotimaisten kielten keskus). Näitä tekijöitä olemme pohtineet laatiessa kyselyä henkilökunnalle ja oppaan suunnittelu- ja toteutusvaiheessa huomioimme vastauksissa nousevat konkreettiset tilanteet, joissa menetelmiä voi mahdollisesti käyttää.

8 Opinnäytetyön arviointi

8.1 Opinnäytetyöprosessin arviointi

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa musiikkipäiväkoti Kaniinille opas puhetta korvaavista ja tukevista kommunikaatiomenetelmistä ja niiden hyödyntämisestä päiväkodin jokapäiväisessä arjessa. Lisäksi tavoitteena oli osallistaa päiväkodin henkilökunta oppaan suunnitteluun. Oppaan tekemisessä hyödynnettiin päiväkodin kasvattajille tehtyä kyselyä, jonka avulla kartoitettiin kasvattajien mielipiteitä, kiinnostuksen kohteita sekä ajatuksia oppaan suhteen.

Aihe opinnäytetyöhön tuli tekijöiden omista mielenkiinnonkohteista. Aluksi pohdimme perheiden yhteiseen liikkumiseen liittyvää opinnäytetyötä ja mietimme, että olisimme voineet pitää esimerkiksi päiväkodissa perheiden yhteisen liikuntatuokion, mutta koronatilanteen vuoksi jouduimme luopumaan ideasta. Ajatus AAC-menetelmiin liittyvästä opinnäytetyöstä nousi kuitenkin nopeasti esiin, sillä aihe on meille opinnäytetyöntekijöille kiinnostava. Lopulta päädyimme tekemään toiminnallisen opinnäytetyön AAC-menetelmistä. Pilke musiikkipäiväkoti Kaniinin kasvattajille tehdyn kyselyn mukaan lisätieto AAC-menetelmistä oli tarpeen. Päiväkodin pedagogisessa toimintasuunnitelmassa myös mainittiin, että päiväkodissa pyritään käyttämään ja opettelemaan esimerkiksi tukiviittomia ja kuvia yhdessä lasten kanssa (Pilke 2020).

Opinnäytetyön tavoitteena on, että opiskelija osaa tunnistaa ja rajata työelämän kehitystarpeita, soveltaa teoretietoa työelämäään, työskennellä vuorovaikutteisesti ja järjestelmällisesti sekä yhteistyössä työelämän kanssa, raportoida oman alansa tietoperustaa kirjallisesti sekä arvioida omaa toimintaansa ja kehittää sitä. Kokonaisuutena opinnäytetyön tarkoitus on vahvistaa opiskelijan asiantuntijuutta sekä ammatillista kasvua, ja opinnäytetyön tehtyään opiskelija kykenee tuottamaan luotettavaa tietoa ja tekemään perusteltuja valintoja. (LAB 2020, 2-3.)

Opinnäytetyön tekemisessä korostuvat erityisesti kommunikaatio- ja työelämätaidot. Kommunikaatiotaitoja ovat esimerkiksi vuorovaikutustaito, kuuntelutaito, medialukutaito sekä kirjalliset ja suulliset viestintätaidot. (LAB 2020, 3.) Työelämätaitoihin kuuluvat taas vuorovaikutus- ja työnhakutaidot, tiimityötaidot, aktiivisuus ja asenne sekä ajankäyttötaidot. Erityisesti työelämätaidoissa korostuu taito tulla toimeen erilaisten ihmisten kanssa, sillä työelämässä usein työskennellään yhdessä muiden ihmisten kanssa. (Centria.) Opinnäytetyöprosessissa korostuvat oppimisen taidot, analyttisyys, kyky organisoida, ajanhallintataidot sekä ongelmanratkaisutaidot. Opinnäytetyöprosessi auttaa opiskelijaa

kehittämään kykyä itsenäiseen tietojen ja taitojen hankkimiseen sekä niiden soveltamiseen ongelmanratkaisuissa. (LAB 2020, 3.)

Opinnäytetyölle asetetut tavoitteet saavutettiin hyvin, sillä opinnäytetyön tuloksena oli opas AAC-menetelmistä Pilke musiikkipäiväkoti Kaniinille, ja oppaan tekemisessä osallistettiin päiväkodin kasvattajia kyselylomakkeen (liite 1) avulla. Kyselylomake oli sähköisessä muodossa, ja se lähetettiin ensin päiväkodin johtajalle, joka lähetti sen eteenpäin kasvattajille. Kasvattajilla oli 3 viikkoa aikaa vastata kyselyyn. Teimme kyselylomakkeesta suhteellisen lyhyen, ja laitoimme kysymyksiin vastausvaihtoehdot, jotta se olisi helppo ja nopea täyttää. Kaikki päiväkodin kasvattajat vastasivat kyselyyn, ja sen avulla saimme tietoa, jonka pohjalta teimme oppaan. Kyselyn olisi voinut toteuttaa myös avointen kysymysten avulla, jolloin vastaukset ja opas olisivat saattaneet olla erilaisia, mutta koimme, että avoimet kysymykset olisivat saattaneet karsia osan vastaajista pois esimerkiksi ajanpuutteen takia, varsinkin kun kysely toteutettiin sähköisessä muodossa koronatilanteen vuoksi. Kyselyn lisäksi olisimme halunneet käydä päiväkodilla havainnoimassa lapsia ja kasvattajia sekä tutustumassa päiväkodilla jo olevaan tietoon ja materiaaliin AAC-menetelmistä, mutta koronatilanteen vuoksi emme sitä voineet tehdä.

LAB-korkeakoulun asettamat tavoitteet opinnäytetyölle saavutimme suhteellisen hyvin. Pidimme toimeksiantajamme, Pilke musiikkipäiväkoti Kaniinin, kanssa yhteyttä koko opinnäytetyöprosessin ajan. Suurimmaksi osaksi yhteydenpito on hoidettu sähköpostien välityksellä ja lisäksi pari kertaa puhelinoiton avulla. Opinnäytetyötä varten kerätty tieto on luotettavista lähteistä, ja olemme pyrkineet valitsemaan tiedon niin, että se on enintään 10 vuotta vanhaa. Opinnäytetyön ohjauksissa olemme ottaneet kritiikkiä vastaan ja sen avulla kehittäneet niin omaa toimintaamme kuin opinnäytetyötämme. Lisäksi olemme itse arvioineet kriittisesti omaa toimintaamme ja opinnäytetyötämme. Omassa toiminnassamme olisimme voineet kuitenkin kiinnittää vielä enemmän huomiota ajanhallintaan, ja tehdä esimerkiksi opinnäytetyöprosessin ajaksi aikataulun, jonka mukaan olisimme edenneet ja tehneet työtä eteenpäin.

Opinnäytetyöprosessissa voidaan arvioida myös oman korkeakoulun asettamien tavoitteiden lisäksi sitä, miten sosionomien (AMK) kompetenssit kehittyvät prosessin aikana. Sosionomien kompetensseja on kuusi: sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen sekä työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjäosaaminen. (Diak.)

Opinnäytetyöprosessin aikana kehittyvät erityisesti tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen sekä työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjäosaaminen. Työyhteisö-,

johtamis- ja yrittäjäosaamisen keskeisiä osaamisaloja ovat esimerkiksi yhteistyössä toimiminen työelämän kanssa, oman työn sekä sen tuloksien arviointi ja itsensä johtaminen. Tutkimuksellisen kehittämis- ja innovaatio-osaamisen keskeisiä osaamisalueita ovat tiedon tuottaminen ja arviointi hyvinvoinnin edistämiseksi, toiminen tutkimus- ja kehittämistyön eettisten periaatteiden mukaisesti, kehittämishankkeiden suunnittelu, toteutus ja arviointi sekä verkostotyö sosiaalialalla. (Diak.)

8.2 AAC-oppaan arviointi

Opinnäytetyön tavoite oli tuottaa musiikkipäiväkoti Kaniinille opas puhetta korvaavista ja tukevista kommunikaatiomenetelmistä ja niiden hyödyntämisestä päiväkodin jokapäiväisessä arjessa.

Opas (liite 3) on mielestämme helppolukuinen, selkeä ja siinä on konkreettisia ohjeita siihen, miten ottaa AAC-menetelmät käyttöön päiväkodin arjessa. Teimme oppaan niiden tietojen pohjalta, joita saimme kyselystä, mutta olisimme halunneet tietää vielä lisää päiväkodin kasvattajien tiedoista ja taidoista, päiväkodin AAC-materiaaleista sekä päiväkodin lapsista ja heidän tarpeistaan, jotta olisimme voineet muokata oppaan sisältöä toimeksiantajamme tarpeiden mukaiseksi.

Oppaan rakensimme niin, että siitä on helppo etsiä tietoa. Oppaan alussa on sisällysluettelo, joten lukija voi suoraan mennä sille sivulle, mistä hän haluaa tietoa lukea. Jokaiselle AAC-menetelmälle on oma lukunsa, ja luku sisältää perustietoa menetelmästä sekä konkreettisia vinkkejä menetelmän käyttöön. Oppaassa on pyritty käyttämään lyhyitä, mutta informatiivisia lauseita, jotta lukeminen olisi helppoa ja nopeaa. Lisäksi olemme lisänneet oppaaseen valmiita kuvapaketteja esimerkiksi ruokailusta sekä pukeutumisesta, jotta päiväkotiki voi hyödyntää niitä halutessaan.

Teimme oppaan PowerPoint-muotoon, sillä se on meille tuttu sovellus ja sen avulla olemme pystyneet muokkaamaan oppaasta haluamamme näköisen. Oppaan ulkoasussa käytimme samoja värejä, mitä Pilke-päiväkotien internet-sivuilla on käytetty. Lisäksi halusimme käyttää kaniinien kuvia oppaassa, päiväkodin nimen, Kaniinin, mukaan.

Pyysimme lisäksi opinnäytetyön toimeksiantajalta palautetta oppaasta, mutta toimeksiantaja ei ehtinyt arvioimaan sitä ennen opinnäytetyön palauttamista. Pidämme kuitenkin tärkeänä, että saamme siitä huolimatta palautteen myös toimeksiantajalta, sillä se on tärkeää oman oppimisen ja toteutuksen arvioimiseksi.

9 Pohdinta

9.1 Eettisyys ja luotettavuus

Kaikilla aloilla on yhteiset tutkimuseettiset ohjeet, jota kutsutaan HTK-ohjeeksi. Tämä pitää sisällään yhteisen tutkimuseettisen periaatteen, ohjeen hyvästä tieteellisestä käytännöstä, sekä kuinka loukkausepäilyjä käsitellään. Ohjeet ovat voimassa niin ammattikorkeakoulussa kuin yliopistossa ja erilaisissa tutkimuslaitoksissa. Yhteisten säädösten lisäksi opinnäytetyön eettisyyttä ohjaa myös oman alan eettiset periaatteet. Sosiaali- ja terveysalan eettisistä käytännöistä ohjaa ETENE. (Arene 2019, 8-9.) Sosiaali- ja terveysalan suuremmat pääpainot näkyvät asiakkaan tai potilaan hyvinvoinnin turvaamisessa. Ohjeissa painotetaan toiminnassa huomioitavan asiakkaan tai potilaan etu (ETENE 2012, 19).

Eettisyydessä huomioidaan sen hyödyt tehtävälle yhteistyökumppanille ja sen tulee tukea eettisiä periaatteita (Puusa & Juuti 2020, 323). Tämä periaate tulee esille oman työemme tarkoituksessa, joka on lisätä henkilökunnan tietämystä ja osaamista AAC-menetelmistä ja niiden käyttämisestä arkisissa tilanteissa päiväkodissa.

Ensimmäisiä eettisiä tekoja opinnäytetyössämme on tehdä yhteistyökumppanin kanssa tutkimuslupahakemus, jossa tulee esille opinnäytetyöemme tavoitteet, tarkoitus ja työn lopullinen tuotos työyhteisölle. Tutkimuslupa tukee hyvän tieteellisen käytännön periaatetta ja työn eettisyyttä (Tutkimuksellinen neuvottelukunta 2012, 6.) Opinnäytetyöemme kannalta tärkeitä tutkimuksellisia periaatteita ovat tutkimuslupa (liite 2), työntekijöiden yksityisyys, sekä työn tulosten avoimuus. Työntekijän yksityisyyttä turvataan kyselyn järjestäminen anonyyminä, jotta työntekijöitä ei voida tunnistaa heidän vastauksistaan. Tämä periaate toimii tutkimuksellisen neuvottelukunnan yleisenä periaatteena tehdessä opinnäytetyötä. (Tutkimuksellinen neuvottelukunta 2019, 13.) Eettisiin käytäntöihin kuuluu myös työn tulosten avoimuus ja vastuullisuus tuloksia julkaistaessa (Tutkimuksellinen neuvottelukunta 2012, 6). Työtä julkaistaessa huomioimme Theseuksen laatimat ohjeet julkaisua varten, jossa painotetaan työn saatavuutta. Saatavuudella painotetaan työn näkyvyyttä ja sen löydettävyyttä kaikille. (Theseus.)

Laadukkaan tutkimuksen tunnistaa sen systemaattisuudesta, eettisyydestä ja luotettavista löydöistä (Merriam & Grennier 2020, 31). Luotettavuus pitää sisällään perustelut tutkimukselle, oikeanlaiset lähestymistavat ja menetelmät ratkaistakseen tutkimusongelma ja tutkimuksen toteutus (Puusa & Juuti 2020, 323). Työn laatu taataan käyttämällä ajankohtaisia lähteitä ja varmistamalla, että erilaiset menetelmät toimivat oikea-oppisesti opinnäytetyössämme. Lähteiden merkitys tulee näkyväksi koko opinnäytetyössä, mutta sen

painotus keskittyy työn tietoperustaan, jossa lähteitä vaaditaan ajankohtaisuutta, kansallisista ja kansainvälisistä tutkimusperustaa. Lähteiden avulla pystytään tutkimaan opinnäytetyön ilmiötä ja tarkastella miten sitä on aikaisemmin tutkittu ja minkälaisia tuloksia on havaittu. (Puusa & Juuti 2020, 203.) Olemme käyttäneet opinnäytetyössä luotettavia lähteitä, jotka olemme merkinneet asianmukaisesti lähdeviiteinä tekstiin kuin lähdeluetteloon.

Työn luotettavuutta voidaan tarkastella validiteetti ja reabiliteetti käsitteiden avulla, jotka tarkoittavat pätevyyttä ja luotettavuutta. Näitä kahta käsitettä käytetään yleensä työn laadun arvioinnissa. Molempien avulla voidaan tarkastella kuinka hyvin valittu menetelmä mittaa tutkittua ilmiötä tai asiaa. (Middleton 2019.) Olemme valinneet työmme tuotoksen mittariksi kyselyn, joka toteutettiin Google Forms -ohjelman avulla. Kyselyn avulla loimme oppaan, joka kattaa tietoa erilaisista AAC-menetelmistä ja kuinka niitä voi hyödyntää erilaisissa tilanteissa. Reabiliteetin avulla voidaan pohtia kuinka hyvin valittu menetelmä mittaa tutkittua ilmiötä. Voidaanko esimerkiksi samanlainen tulos toistaa vai ovatko tulokset muutoksille alttiita. Validiteetin avulla tarkastellaan työn luotettavuutta, huomioimalla käytetyn menetelmän mittaria ja tarkastelemalla mittaako se sitä, jota sen on tarkoitus mitata. (Middleton 2019.)

9.2 Hyödynnettävyys ja jatkokehitys

Lähtökohtaisesti työn tarkoituksena on lisätä varhaiskasvatuksen henkilökunnan tietämystä AAC-menetelmistä ja niiden käytöstä. Tämän periaatteen kautta luomme kyselyn, jonka pohjalta suunnittelemme oppaan, jossa annetaan tietoa menetelmistä ja vinkkejä arkeen. Mahdollinen hyöty näkyy siis henkilökunnan omissa kokemuksissa ja tietotaidoissa. Jatkokehittämissä voitaisiin tutkia ja selvittää, kuinka hyvin opas on palvellut henkilökunnan tarpeita ja onko oppaassa esimerkiksi huomattu puutteita.

Talentian (2017) laatimassa oppaassa kerrotaan sosiaalialan ammattihenkilöstön eettisistä suosituksista. Yhtenä sosiaalialan eettisenä arvona nähdään osallisuuden edistäminen. Osallisuudella tarkoitetaan tunnetta kuulua johonkin yhteisöön tai yhteiskuntaan. Osallisuutta on esimerkiksi oikeus saada tietoa itseä koskevista asioista, mahdollisuutta ilmaista oma mielipide sekä vaikuttamista omiin asioihinsa. Osallisuudessa korostuu oikeus saada tietoa. (Talentia 2017, 16.) Osallisuuden teema tulee esille myös varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteissa. Osallisuutta voidaan edistää kuuntelemalla, vastaamalla lapsen aikeisiin sekä kykyä kohdata lapsi arvokkaasti. Molemmissa lähteissä voi havaita kielellisten periaatteiden korostumista. Yleensä kielen merkitys huomataan silloin, kun siinä on puutteita, kuten oman mielipiteen ilmaisemisessa, luetun tai puheen ymmärtämisessä sekä yhteisön päätöksen tekemisessä (Inha ym. 2020.)

AAC-menetelmät auttavat henkilöä tuomaan asiansa esille tai antavat mahdollisuuden osallistua yhteiseen toimintaan (Huuhtanen 2020, 15). Osallisuuden edistämisen kannalta koemme, että AAC-menetelmä oppaasta olisi apua myös muihin varhaiskasvatus toimipaikkoihin, laatien näille oman henkilöstön tarpeiden pohjalta laaditun oppaan.

Yhtenä tavoitteenamme oli osallistaa päiväkodin henkilökuntaa oppaan suunnitteluun. Lähestyimme oppaan tekoa täysin henkilökunnan toiveiden ja kokemusten pohjalta. Osallisuus tulisi myös isoksi tekijäksi jatkokehittelyssä. Onko opas vastannut heidän arkisia tilanteitaan ja kuinka opasta voisi viedä eteenpäin, jotta se palvelisi kaikkia. Toivoimme, että oppaan hyödyt näkyisivät henkilökunnan erilaisten metodien käytön kautta lapsille. Kyselyssä havaitsimme, että päiväkodissa käytetään viikoittain AAC-menetelmiä, mutta toivomme että oppaamme toisi lisävinkkejä arkeen.

Osallisuuden näkökulmasta voisi pohtia myös voisivatko lapset osallistua oppaan jatkokehittelyyn. Lapset ovat välittömiä ja vinkkejä voi tulla hyvinkin arkisissa tilanteissa. Lapsen osallisuuden mahdollistaminen vaatii henkilökunnalta valmiuksia tehdä lapsen kanssa yhteistyötä, kuunnella ja ottaa heidän mielipiteensä huomioon. Lapsi voi tarvita mielipiteen ilmaisemisessa aikuisen apua, esimerkiksi kannustusta, rohkaisua tai apuvälineiden apua. (THL 2021.)

Opas toimii yleisenä katsauksena AAC-menetelmiin, joten tilanteita, jossa niitä voi käyttää hyväksi voi aina tarkentaa ja painottaa enemmän. Toimeksiantajamme on musiikkipäiväkoti, joten jatkokehittämisessä voisi pohtia miten AAC-menetelmiä voisi käyttää nimenomaan musiikillisissa hetkissä. Musiikin tavoitteena on tuottaa välineitä lapsen itseilmaisuuksiin, syventää oma tunne-elämää ja rikastuttaa mielikuvitusta. Näitä tavoitteita toteutetaan lauluilla, laululeikeillä, soittamisella, liikunnalla sekä musiikin kuuntelulla. (Pilke 2021d.)

Lähteet

Airaksinen, T. 2009. Toiminnallinen opinnäytetyö tekstinä. Viitattu 4.5.2021. Saatavissa: <https://www.slideshare.net/TiinaMarjatta/toiminnallinen-opinnytety-tekstin>

Aivoliitto. 2019. Kehityksellinen kielihäiriö. Viitattu: 15.02.21. Saatavissa: https://dyajetwym1cg9.cloudfront.net/assets/files/6381/aivoliitto_kehityksellinen_kielihairio.pdf

Aivoliitto. 2021a. Perustietoa kehityksellisestä kielihäiriöstä. Viitattu: 17.02.21. Saatavissa: <https://www.aivoliitto.fi/kehityksellinenkielihairio/tietoa/>

Aivoliitto. 2021b. Tukiviittomat arjen tukena. Viitattu: 06.04.21. Saatavissa: <https://www.aivoliitto.fi/kommunikaatiokeskus/kehityksellinenkielihairio/vinkkejä-arkeen/tukiviittomat/>

Arene. 2019. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 20.5.2021. Saatavissa: https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINNÄYTETÖIDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?_t=1578480382

Arkkila, L., Smolander, S. & Laasonen, M. 2013. Monikielisyys ja kielellinen erityisvaikeus. Viitattu 07.04.21. Saatavissa: https://www2.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/arkkila_2013_monikielisyys_ja_kielellinen_erityisvaikeus.pdf

Blissymbolics Communication International. 2021. About Blissymbolics. Viitattu 26.04.21. Saatavissa: <https://www.blissymbolics.org/index.php/about-blissymbolics>

Centria. Työelämätaidot. Viitattu 28.5.2021. Saatavissa: <https://web.centria.fi/opiskelijalle/ammattillinen-kasvu-ja-uraohjaus/tyoelamataidot>

Diak. Osaamisvaatimukset: sosionomi (AMK). Viitattu 29.5.2021. Saatavissa: <https://www.diak.fi/opiskelu/opiskelijan-polku/opintojen-suorittaminen/arviointi/osaamisvaatimukset-sosionomi/#d07755b8>

ePerusteet. Pedagoginen dokumentointi. Viitattu 11.5.2021. Saatavissa: <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/ops/9019507/varhaiskasvatus/tekstikappale/9070325>

ETENE. 2012. Etiikan tila sosiaali- ja terveysalalla. Viitattu 20.5.2021. Saatavissa: <https://etene.fi/documents/1429646/1559054/ETENE-julkaisu+35+Etiikan+tila+sosiaali-+ja+terveysalalla.pdf/b02f3efc-c92b-456f-a97a-2a524ef3b2f9/ETENE-julkaisu+35+Etiikan+tila+sosiaali-+ja+terveysalalla.pdf>

Hermanson E. 2012. Kielen ja kommunikaation kehitys. Viitattu: 27.03.2021, 06.04.2021. Saatavissa: <https://www.terveyskirjasto.fi/kot00607>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. 11. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Huuhtanen, K. 2019a. Esineillä ja graafisilla merkeillä kommunikointi. Teoksessa Huuhtanen, K. (toim.) Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa. 5. painos. Helsinki: Opike, 48-57.

Huuhtanen, K. 2019b. Merkit ja merkkijärjestelmät. Teoksessa Huuhtanen, K. (toim.) Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa. 5. painos. Helsinki: Opike, 58-63.

Huuhtanen, K. 2019c. Kommunikointi. Teoksessa Huuhtanen, K. (toim.) Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa. 5. painos. Helsinki: Opike, 11-25.

Inha, K., Laiho, S. & Mattila, P. 2020. Kieli luo osallisuutta ja oikeuksia omaan oppimiseen ja oppijuuteen. Viitattu 3.5.2021. Saatavissa: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kielikoulutus-ja-yhteiskunta-lokakuu-2020/kieli-luo-osallisuutta-ja-oikeuksia-omaan-oppimiseen-ja-oppijuuteen>

Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2016. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. 2. painos. Juva: Bookwell Oy.

Korpilahti, P. & Pihlaja, P. 2018. Puheen ja kielen kehityksen vaikeudet. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) Varhaiserityiskasvatus. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy, 183-200.

Kotimaisten kielten keskus. Vinkkejä ohjetekstin tekijöille. Viitattu 16.5.2021. Saatavissa: https://www.kotus.fi/ohjeet/hyvan_virkakielen_ohjeita/ohjeita_ohjeiden_tekijoille

LAB. 2020. Opinnäytetyön ohje. Ammattikorkeakoulu. Viitattu 30.5.2021. Saatavissa: <https://elab.lab.fi/sites/default/files/category-page/2020-12/Opinnäytetyön%20%28AMK%29%20ohje%20082020.pdf>

Lassila, P. Visuaalisuus on vaikuttamisen väline. Viitattu 13.5.2021. Saatavissa: <https://www.ground.fi/visuaalisuus-on-vaikuttamisen-valine/>

Hatakka, H. & Järvinen, J. 2019. Varhaiskasvatuksesta tukea pienen lapsen kielen kehitykseen. Viitattu 10.5.2021. Saatavissa: <https://www.lamkpub.fi/2019/10/24/varhaiskasvatuksesta-tukea-pienen-lapsen-kielen-kehitykseen/>

- Merikoski, H. 2020. Piirtäminen esteettömän viestinnän keinona. Viitattu 21.04.2021.
Saataavissa: <https://tikonen.fi/aiheet/kommunikointikeinot/piirtaminen-esteettoman-viestinnan-keinona/>
- Merikoski, H. & Pihlaja, P. 2018. Puheen ja kielen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) Varhaiserityiskasvatus. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy, 201-222.
- Merriam, S. & Grenier, R. 2019. Qualitative research in practice. John Wiley & Sons. Viitattu 15. 02.21. Saataavissa: <https://books.google.fi/books?id=u9WCDwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=fi#v=onepage&q&f=false>
- Middleton, F. 2019. Reliability vs validity: what's the difference? Viitattu 15.5.2021. Saataavissa: <https://www.scribbr.com/methodology/reliability-vs-validity/>
- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2015. Ihmisen psykologinen kehitys. 6. painos. Juva: Bookwell Oy
- Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. 2011. Lapsi ja kieli. Viitattu 27.04.2021. Saataavilla: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80046/d9e0eb99-ef75-4704-a185-14aa8cbf9366.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Viitattu 18.2.2021. Saataavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf
- Opetushallitus. Vuorovaikutus. Viitattu 20.2.2021. Saataavissa: <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/mun-elama/sosiaaliset-aidot/vuorovaikus>
- Papunet. 2021. Blisskieli. Viitattu 26.04.21. Saataavissa: <https://papunet.net/tietoa/blisskieli-0>
- Papunet. 2020. Puhevammaisuuden syyt ja ilmenemismuodot. Viitattu 15.2.2021. Saataavissa: <https://papunet.net/tietoa/puhevammaisuuden-syyt-ja-ilmenemismuodot>
- Papunet. 2019. Varhaiset vuorovaikutuskokemukset. Viitattu 16.2.2019. Saataavissa: <https://papunet.net/tietoa/varhaiset-vuorovaikutuskokemukset>
- Peda.net. Kielten rikas maailma. Viitattu 1.5.2021. Saataavissa: <https://peda.net/kotka/varhaiskasvatus/vp3/4vptsjt/4ppa/oppimisen-alueet/kielten-rikas>
- Pilke 2020. Yksikön pedagoginen toimintasuunnitelma 2020-2021.

Pilke päiväkodit. 2021a. Tietoa yrityksestä. Viitattu 28.4.2021. Saatavissa: <https://www.pilkepaivakodit.fi/tietoa-yrityksesta/>

Pilke päiväkodit. 2021b. Pilke työnantajana. Viitattu 28.4.2021. Saatavissa: <https://www.pilkepaivakodit.fi/pilke-tyonantajana/>

Pilke päiväkodit. 2021c. Pilke-päiväkotien painotteisuudet. Viitattu 28.4.2021. Saatavissa: <https://www.pilkepaivakodit.fi/paivakotien-painotteisuudet/>

Pilke päiväkodit. 2021d. Pilke musiikkipäiväkotit Kaniini. Viitattu 28.4.2021. Saatavissa: <https://www.pilkepaivakodit.fi/paivakodit/vantaa/pilke-musiikkipaivakoti-kaniini/>

Puusa, A. & Juuti, P. 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Rinkinen, T., Lappalainen, S., Lahtinen, P., Hatakka, H. & Viitala, E. 2020. Toiminnallisen opinnäytetyön osa-alueet. Viitattu 18.5.2021. Saatavissa: https://moodle.lut.fi/pluginfile.php/279112/mod_resource/content/1/Final_Toiminnallisen%20opinnäytetyön%20osa-alueet%20.pdf

Rowland, C., Schweigert, P. 2000. Tangible Symbol Systems: Making the Right to Communicate a Reality for Individuals with Severe Disabilities. Viitattu 21.04.2021. Saatavissa: <https://osepideasthatwork.org/node/106>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 6.3.3. Strukturoitu ja puolistrukturoitu haastattelu. Viitattu 18.5.2021. Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/metelmaopetus/kvali/L6_3_3.html

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Viitattu 19.02.2021. Saatavissa: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

Salonen, K. & Eloranta, S. & Hautala, T. & Kinos, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Viitattu 16.02.21. Saatavissa: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf>

Savas. Kommunikaatio ja vuorovaikutus. Viitattu 17.2.2021. Saatavissa: https://www.savas.fi/userfiles/file/tuettu_paatoksenteko/Kommunikaatio_ja_vuorovaikutus_.pdf

Talentia. 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Viitattu 3.5.2021. Saatavissa: https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/docs/Talentia_Etiikkaopas_2017.pdf

- Theseus. Opinnäytetyön saavutettavuusohjeet. Viitattu 19.02.2021.
Saatavissa: <https://submissions.theseus.fi/saavutettavuusohjeet.htm>
- THL. 2021. Lapsen osallisuus. Viitattu 15.5.2021. Saatavissa:
<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lapsen-osallisuus>
- Tikoteekki. 2018a. Opas tietotekniisiin apuvälineratkaisuihin. Viitattu 26.04.2021.
Saatavissa: <https://www.kehitysvammaliitto.fi/tikoteekki/wp-content/uploads/sites/2/2018/08/tietotekniikkaopas2016netti.pdf>
- Tikoteekki. 2018b. Viittomat kommunikoinnissa. Viitattu 25.04.2021. Saatavilla:
<https://www.kehitysvammaliitto.fi/tikoteekki>
- Tilastokeskus. Maahanmuuttajataustaisten määrät ja osuudet alueittain, 1990–2019.
Viitattu 15.02.2021.
Saatavissa: https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Maahanmuuttajat_ ja_kotoutuminen/Maa_hanmuuttajat_ ja_kotoutuminen__Maahanmuuttajat_ ja_kotoutuminen/maakoto_pxt_11vu.px/chart/chartViewColumn/ /wp-content/uploads/sites/2/2018/12/Viittomat-kommunikoinnissa_netti_2018.pdf
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Viitattu 18.02.21.
Saatavissa: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/EETTISET%20PERIAATTEET_TENKIN%20HYV%20KSYM%20LUONNOS_7.5..pdf
- Tutkimuksellinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa Viitattu 18.02.21.
Saatavissa: https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Vantaan kaupunki. 2019. Yksityisen varhaiskasvatuksen käsikirja. Viitattu 29.02.2021
Saatavilla:
https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/144640_Yksityisen_varhaiskasvatuksen_kasikirja_2019.pdf
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2018. Viitattu 27.04.2021, 29.04.2021 Saatavilla:
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf
- Vilkkä, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Ylätupa, M., Huuhtanen, K., Ohtonen, M. & Roiskio, E. 2019. Tekniikka viestimisen apuna. Teoksessa Huuhtanen, K. (toim.) Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa. 5. painos. Helsinki: Opike, 84-89.

Liite 1. Saatekirje ja haastattelukysymykset Pilke musiikkipäiväkoti Kaniinin kasvattajille

Tässä kyselyssä kartoitamme varhaiskasvattajien kokemuksia ja tietoja puhetta korvaavista ja tukevista menetelmistä. Käytämme tässä kyselyssä näistä menetelmistä lyhennettä AAC. Kyselyyn vastataan anonyymisti. Käytämme kyselystä saatuja vastauksia pohjana oppaaseen AAC-menetelmistä, joka tehdään opinnäytetyömme toimeksiantajalle, Pilke musiikkipäiväkoti Kaniinille.

Kysymyksiin 1-5 olemme laittaneet vaihtoehdot, mutta tarvittaessa kohtaan "muu" voi kirjoittaa oman vastauksen, mikäli sitä ei ole mainittuna vaihtoehdoissa. Kysymyksessä numero 6 ei ole vaihtoehtoja, ja siihen saakin vapaasti kirjoittaa oman vastauksensa. Kyselyä ei voi palauttaa, jos ei ole vastannut kaikkiin kysymyksiin, mutta mikäli ei halua tai osaa vastata kysymykseen, voi ruksia kohdan "muu" ja avoimeen kysymykseen voi laittaa esimerkiksi viivan.

Kiitos vastauksista!

Ystävällisin terveisin,

Jennika Hämäläinen ja Netta Simpanen

LAB ammattikorkeakoulu

1. Mitkä AAC-menetelmät ovat sinulle tuttuja?

- Tukiviittomat
- Kuvakommunikointi
- Blisskieli
- Piirtäminen
- Esinekommunikointi
- Symbolit

- Puhelaitteet
- Kommunikointiohjelmat, esim. tabletilla
- Joku muu, mikä?

2. Mitkä AAC-menetelmät kiinnostavat sinua eniten?

- Tukiviittomat
- Kuvakommunikointi
- Blisskieli
- Piirtäminen
- Esinekommunikointi
- Symbolit
- Puhelaitteet
- Kommunikointiohjelmat, esim. tabletilla
- Joku muu, mikä?

3. Kuinka usein käytät AAC-menetelmiä päiväkodin arjessa?

- Päivittäin
- Viikoittain
- Muutamia kertoja kuukaudessa
- Harvemmin
- En koskaan

4. Missä tilanteissa käytät AAC-menetelmiä?

- Ruokailussa
- Hoitotilanteissa
- Siirtymätilanteissa

- Lasten välisen kommunikaation tukena
- Leikissä
- Ulkoilussa
- Opetushetkissä, esim. aamupiirin aikana
- Joku muu, mikä?

5. Missä tilanteissa kokisit AAC-menetelmien käytön olevan hyödyllistä?

- Ruokailussa
- Hoitotilanteissa
- Siirtymätilanteissa
- Lasten välisen kommunikaation tukena
- Leikissä
- Ulkoilussa
- Opetushetkissä, esim. aamupiirin aikana
- Joku muu, mikä?

6. Koetko tarvetta AAC-oppaalle?

- Kyllä
- Ei

7. Jos koet oppaan olevan tarpeellinen, millainen toivoisit sen olevan? Voit tähän kirjoittaa toiveitasi ja odotuksiasi oppaan suhteen.

Liite 2. Tutkimuslupa

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

PVM. 6.3.2021

Organisaatio	
Pilke päiväkodit Oy	
Opinnäytetyön tekijä(t) Aktivoi Nimi ja napsauta + -painiketta lisätäksesi uusi rivi	
Nimi	Jennika Hämäläinen, Netta Simpanen
Opinnäytetyön aihe	
Opas AAC-menetelmistä musiikkipäiväkoti Kaniiniin	
Opinnäytetyön ohjaaja(t) Aktivoi Nimi ja napsauta + -painiketta lisätäksesi uusi rivi	
Nimi	Tarja Kempe-Hakkarainen
Opinnäytetyösuunnitelman tiivistelmä	
<p>Opinnäytetyön tavoitteena on luoda musiikkipäiväkoti Kaniinille opas AAC-menetelmien käytöstä. Opinnäytetyön tarkoitus on lisätä päiväkodin työntekijöiden tietämystä ja osaamista eri AAC-menetelmistä. Opinnäytetyö tehdään toiminnallisena opinnäytetyönä. Tarkoituksena on tuottaa opas päiväkodin yksilöllisiin tarpeisiin. Päiväkodin henkilökunnalle tehdään ensin lyhyt kyselylomake, jonka vastausten perusteella kirjoitamme oppaan AAC-menetelmistä. Tavoitteenamme on, että toimeksiantajamme hyötyisi oppaasta, ja sen pohjalta päiväkoti voisi lisätä AAC-menetelmien käyttöä arjessaan.</p>	
Opinnäytetyön menetelmien kuvaus	
Opinnäytetyömme on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka tuotos on opas päiväkodin henkilökunnalle. Oppaan toteutuksen pohjana käytämme strukturoitua haastattelua, jonka toteutamme päiväkodin henkilökunnalle sähköisen kyselylomakkeen avulla.	
Opinnäytetyössä tarvittava tausta-aineisto	
Opinnäytetyön tausta-aineistona käytetään aiheeseen liittyvää kirjallisuutta ja sähköisiä materiaaleja.	
Opinnäytetyön aineiston säilyttäminen ja hävittäminen	
Kyselylomakkeen vastaukset säilytetään toukokuun 2021 loppuun asti, jonka jälkeen ne hävitetään. Kyselyn tulokset kuitenkin tulevat ilmi opinnäytetyön lopullisessa versiossa.	
Opinnäytetyön aikataulu	
Opinnäytetyöprosessi on aloitettu tammikuussa 2021 ja arvioitu valmistusajankohta on toukokuu 2021.	
Opinnäytetyön tulosten hyödyntäminen	
Opinnäytetyöstä saatuja tuotosta voidaan hyödyntää Pilke musiikkipäiväkoti Kanimissa.	
Muut mahdolliset yhteiskumppanit	

Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.	
Liitteet (opinnäytetyön suunnitelma ja muut mahdolliset liitteet, esimerkiksi kyselylomake)	
Sähköpostin liitteenä on opinnäytetyösuunnitelma.	
Lisätietoja	
Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.	
Opinnäytetyön tekijä(t) ja allekirjoitukset <small>Aktivoi Nimi ja napsauta -painiketta lisätäksesi uusi rivi</small>	
Nimi:	Jennika Hämäläinen, Netta Simpanen
Opiskelijatunnus:	[REDACTED]
Ryhmittynyt:	[REDACTED]
Sähköposti:	[REDACTED]
Puhelin:	[REDACTED]
Paikka ja aika:	6.3.2021, Vantaa
Allekirjoitus ja nimenselvitys:	 Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.
Ohjaajan tiedot ja allekirjoitukset <small>Aktivoi Nimi ja napsauta -painiketta lisätäksesi uusi rivi</small>	
Nimi:	Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.
Sähköposti:	Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.
Puhelin:	Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.
Paikka ja aika:	Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.
Allekirjoitus ja nimenselvitys:	 Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.
Tutkimusluvan myöntämistä koskeva päätös	
☒ Tutkimuslupa myönnetään hakemuksen mukaisesti ☐ Tutkimuslupa myönnetään muutoksin (selvitys ja muutosaatimukset perusteluihin) ☐ Tutkimuslupaa ei myönnetä (perustelu)	
Perustelu	
Opinnäytetyölle on tarve päiväkodissamme ja näin ollen aloitamme mielellämme yhteistyön.	
Hyväksyjän tiedot ja allekirjoitus	
Paikka ja aika:	16.3.2021 Vantaa
Allekirjoitus ja nimenselvitys:	[REDACTED]

Liite 3. Opas AAC-menetelmistä

Opas AAC-menetelmistä

Pilke musiikkipäiväkoti Kaniini

1

Johdanto

Tämä opas on laadittu Pilke musiikkipäiväkoti Kaniinin henkilökunnan käyttöön. Oppaan tarkoitus on lisätä henkilökunnan tietoja ja antaa vinkejä erilaisista tilanteista, jossa AAC-menetelmiä voi hyödyntää. Opas on koottu teorian tiedon ja henkilökunnalle tehdyn kyselyn tuloksien perusteella.

Sisällysluettelo

Sisällysluettelo ja johdanto.....	2
Yleisesti AAC-menetelmistä.....	3
Kuvat.....	4
Esineet.....	8
Piirtäminen.....	9
Tietotekniset apuvälineet.....	10
Tukiviittomat.....	13
Linkejä ja vinkejä.....	14
Lähteet.....	18

2

Yleisesti AAC-menetelmistä

AAC lyhenne tulee englannin kielen sanoista Augmentative and Alternative Communication, jolla tarkoitetaan puhetta tukevaa ja korvaavaa kommunikointia. AAC-menetelmiä voidaan käyttää henkilön kanssa, jonka puhe on joko epäselvää, puutteellista tai hän ei tule ymmärretyksi. Menetelmiä voidaan myös käyttää lisäelementtinä kommunikaation tukena, vaikka kielellistä erityisvaikeutta ei ole.

AAC-menetelmille ei ole oikeaa käyttötapaa, vaan niitä voidaan aina muokata sen mukaan, mitkä käyttäjän tarpeet ovat.

AAC-menetelmistä on muun muassa kuvat, esineet, symbolit, blisskieli, tukiviittomat, piirtäminen ja erilaiset tekniset apuvälineet.

Missä tilanteissa AAC-menetelmiä voi käyttää?

- Opetushetkissä
- Siirtymätilanteissa
- Ruokailussa
- Ulkoilussa
- Hoitotilanteissa
- Leikeissä
- Lasten välisen kommunikaation tukemisessa

3

Kuvat

Kuvien avulla voidaan ilmaista haluttu asia visuaalisesti, jos esimerkiksi asiaa on vaikea selittää sanallisesti tai sanattomasti. Kuvia voi myös käyttää puhutun kielen tai sanattomien viestien tukemana. Kuvien avulla voidaan havainnollistaa yksittäisiä arkisia tilanteita tai vuorovaikutuksessa voidaan käyttää useampaa kuvaa apuna.

Kuvien käytön hyödyt tulevat näkyväksi, kun käytät kuvia, jotka ovat lähellä arkisia tilanteita

Kuvat päiväkodin arjessa

Kertomisen tukena

- Esimerkiksi: aamupiirissä lapsen puheen tukena jos käydään läpi viikonlopun tapahtumia tai puheen tukena, kun käsitellään säätä ulkona.

Ryhmätilanteet

- Laulut, lorut, leikki, pelit
- Esimerkiksi: kuvat voivat havainnollistaa tarinan tai laulun keskeisimmät asiat, tapahtumat tai henkilöitä.

Ulkoilu

- Kuvilla voidaan osallistaa lapsia pohtimaan omaa pukeutumistaan sään mukaan.

Ruokailu

- Kuvilla voidaan visualisoida eri vaihtoehtoja
- Esimerkiksi kuvien avulla voidaan kysyä haluaako lapsi maitoa vai vettä.

Siirtymätilanteet

- Kuvat auttavat ennakoimaan tilanteita ja jäsentämään tulevia tapahtumia.
- Esimerkiksi: ensin ja sitten-kuvat kuvien avulla voidaan jäsenellä siirtymää.

4

Kuvamateriaalia

Papunetistä löytyy kuvamateriaalia laulujen ja lorujen tueksi:

<https://papunet.net/materiaalia/laulut-ja-leikki>

Vinkki: Lasta voi osallistaa yhteisen toiminnan suunnitteluun tuottamalla itse kuvat.

Papunetin kuvapankin avulla voi etsiä omaan toimintaan ja arkeen sopivia kuvia. Jos huomaat, että tietyt tilanteet toistuu ja olet havainnut niissä vaikeuksia kuvat voisivat olla puheen tukena näissä tilanteissa.

<https://kuvapankki.papunet.net/>

Ohessa liitteessä esimerkkejä kuvista joita voi käyttää.

Pukemisen järjestys

kuvat: <https://static1.squarespace.com/static/5ca7bb56ab1a626ad51a44ba/t/5dbb4bdd98a4ee76f4b42bd1/1572555744051/Vaatekuvat+ruudukkoon+1aitettavaksi.pdf>

Pukeutumiseen liittyviä kuvia ja vinkkejä:

<https://www.konkreettistavarhaiskasvatusta.com/blog/pohja-syhhk>

Esimerkkikuvia ulkoiluun:

Kuva 1.

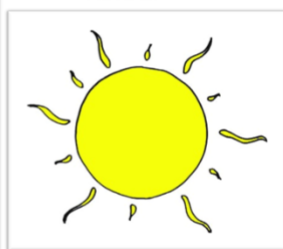
Kuva 2.

Kuva 5.

Kuva 3.

Kuva 4.

Kuva 6

Esimerkki kuviaruokailuun:

Kuva 7.

Kuva 8.

Kuva 9.

7

Esineet

Esineitä voi käyttää avukseen samalla tavalla, kuin kuviakin. Esineiden avulla voidaan aktivoida enemmän aisteja, kuin kuvilla. Niitä voi katsoa, tunnustella, haistaa tai jopa maistaa. Esineet ovat konkreettisempia, kuin kuvat joten ne voivat olla toimivampia pienten lasten ryhmässä. Esineiden lisäksi voidaan käyttää erilaisia materiaaleja tai muotoja ilmaisemaan konkreettinen asia tai tapahtuma.

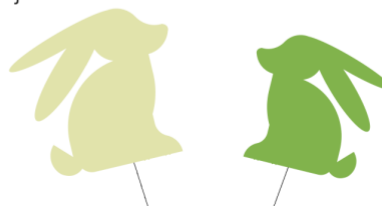
Esineet päiväkodin arjessa

Opetushetket

- Esimerkiksi: viikonpäivien, sään ja vuodenaikojen opettelussa. Vuodenaikojä voi ilmaista erilaisin esinein, kuten kesää voi kuvastaa esineellä kukka.
- Lapset voivat tuottaa materiaalit myös itse askartelemalla.

Leikit

- Nukketeatteri
- Toiminta välittää elämyksiä, tietoa ja tunnelmaa.
- Hahmot voivat olla esineitä, leluja tai itse tekemiä paperinukkeja.

8

Piirtäminen

Piirros voidaan luoda usealla eri tavalla riippuen saatavista materiaaleista. Piirrosta voi tehdä kynällä ja paperilla, tabletilla, liitutaulun tai interaktiivisen taulun avulla. Tärkeää on luoda nopea kuvat, jotta lapsi ei menetä kiinnostustaan. Piirtäminen toimii oivana keinona kommunikaation tueksi, jos sillä hetkellä ei ole mahdollisuus käyttää kuvia tai muita symboleita.

Piirtäminen päiväkodin arjessa

Sadutus

- Sadutusta voidaan käyttää, joko kuvitteellisen tarinan hahmottamiseen tai tulevan tapahtuman kertaamiseen. Esimerkiksi: henkilökunta voi lukea tarinaa ja lapset piirtävät samalla. Kerronnassa tulee kiinnittää huomiota puheen rytmiin ja nopeuteen.

Omien kokemusten visualisointi

- Esimerkiksi: piirrä mitä teit viikonloppuna.

Muistin palauttaminen

- Esimerkiksi: mitä opimme eilen?

Sadutusta tehdessä kiinnitä huomio puheesi nopeuteen ja rytmiin. Mitä selkeämpi, sen parempi

Tietotekniset apuvälineet

Kommunikoinnin apuna käytettyjä tietoteknisiä apuvälineitä voivat olla esimerkiksi tabletit, tietokoneet sekä älypuhelimet. Laitteisiin voidaan ladata kuvia, symboleja tai erilaisia kommunikaatiota tukevia ohjelmia.

Tietotekniset apuvälineet sopivat erityisesti ihmisille, keillä on vaikeuksia kommunikoida tai joilla oppimisvaikeuksia.

Tableteille saatavat kommunikointiohjelmat ovat yleensä kuvapohjaisia sovelluksia, jotka on suunniteltu kommunikoinnin apuvälineeksi.

Kommunikoinnin avuksi tarkoitetut sovellukset ovat hyvin samankaltaisia, joten omiin tarkoituksiin parhaiten sopivan löytää vain kokeilemalla.

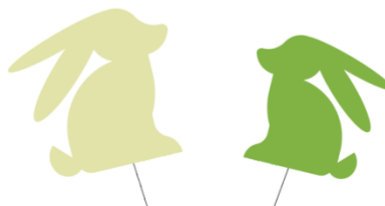
- Widgit Go! on tabletille ladattava maksullinen kommunikaation apuohjelmisto, jonka avulla voidaan lisätä käyttäjän omatoimisuutta ja itsenäisyyttä. Ohjelmiston avulla voidaan luoda toimintatauluja tai ohjeistuksia.
- GoTalk Now on tabletille ladattava maksullinen ohjelmisto, jonka avulla voidaan kommunikoida niin kuvin kuin kirjoittamalla. Sovelluksessa on omat kuvat, mutta myös omia kuvia ja videoita voidaan hyödyntää. Saatavissa myös ilmainen GoTalk Now Lite- sovellus.
- Grid for iPad on kuva- ja tekstikommunikaation mahdollistava maksullinen sovellus. Sanasto on rakennettu ruudukkopohjaan, ja sovellus hyödyntää puheesynteesiä. Grid tarjoaa 30 päivän ilmaisen testausajan, jonka jälkeen se on maksullinen.

Tietotekniset apuvälineet

- [Notability](#) on ilmainen sovellus [iPadeille](#). Sovellus on muistiinpanosovellus, jolla voi piirtää, kirjoittaa ja äänittää. Sitä voi hyödyntää esimerkiksi [sadutuksessa](#) tai pukeutumisessa; lapsi valitsee sovelluksen avulla ensin minkä vaateen haluaa pukea, ja kun hän on pukeutunut sen, voi hän värittää sen haluamallaan värillä.
- [Outloud Timer](#) on ajastin, jota voidaan hyödyntää esimerkiksi pukeutumisessa tai tuokion pituuden määrittämisessä. Sovellukseen asetetaan aika, jonka aikana pingviini kävelee merkityn reitin. Lapsi näkee helposti sovelluksen avulla, kuinka pitkä aika hänellä on jäljellä.

- [TalkBoard Free](#) on ilmainen kuvataulusovellus, jossa voi hyödyntää joko kameran kuvia tai netistä haettuja kuvia.
- [Viito](#) on sovellus, josta voi etsiä viittomia.
- [Ekapeli Alku](#) sopii lapsille, joilla on kielellisen kehityksen ongelmia. Pelissä harjoitellaan kirjaimia ja tavuja, joten se sopii erityisesti esikouluikäisille lapsille.
- [Ekapeli Maahanmuuttaja](#) on erityisesti maahanmuuttajille suunnattu peli, jonka avulla he voivat harjoitella suomen kieltä.

11

Tietotekniset apuvälineet tietokoneille

- [Boardmaker 7](#) on maksullinen kommunikaatio-ohjelmisto, joka sisältää noin 45 000 kuvaa. [Boardmakerin](#) avulla voi tehdä kommunikointitaulukostoja, lukujärjestyksiä ja ruudukkoja.
- [SymWriter](#) maksullinen kuvakirjoitusohjelma, jolla voi luoda päiväjärjestyksiä, toimintaohjeita tai sosiaalisia tarinoita. [SymWriter](#) sisältää noin 15 000 kuvaa sekä [Bitlips](#) puhesynteesin. [SymWriterista](#) voi ladata myös ilmaisen demoversion.

- [Kerro kuvin 3](#) on maksullinen, helppokäyttöinen julkaisuohjelma, jonka avulla voidaan kirjoittaa kuvitettua tekstiä. Ohjelman avulla voidaan laatia esteetöntä materiaalia, ja sen avulla voi tehdä esimerkiksi harjoitusmateriaalia, keskustelutilanteita sekä päiväjärjestyksiä.

12

Tukiviittomat

Tukiviittomien avulla puhutun kielen viestistä viitotaan ydinsanat. Tukiviittomat täydentävät puhetta, ja ne sopivat käytettäväksi kaikenikäisten lasten kanssa. Tukiviittomat tulisi sisällyttää kommunikointiin aina, kun lapsella on viitteitä puheen viivästyisestä.

Tukiviittomia tulee aina käyttää jonkun toisen kommunikointikeinon, kuten puheen tai kuvien, ohella. Koska tukiviittomien tarkoitus on tukea puheen kehitystä, on tärkeää viittoa puhutun kielen mukaisessa järjestyksessä.

Tukiviittomien avulla tuetaan lapsen ilmaisutapaa, rytmitetään puhetta sekä selkeytetään ja hidastetaan puheen tempo.

Vinkkejä tukiviittomien käyttöön

- Tärkeintä ei ole viittomien oikeaoppisuus vaan se, että niitä käytetään. Sanoille voi keksiä omia viittomia, mikäli varsinainen viittoma ei tunnu oikealta tai se on esimerkiksi lapselle vaikea oppia.
- Lapset omaksuvat viittomia helposti, ja alkavat käyttää niitä helposti myös leikeissä ja peleissä. Vaikka viittominen tuntuisi aluksi haastavalta, ei kannata luovuttaa.
- Pikkukakkosessa käytetään joka kuukauden ensimmäinen torstai tukiviittomia. Lasten kanssa voi siis yhdessä katsoa ohjelmaa ja opetella sen avulla tukiviittomia.
- Papunetistä löytyy piirrettyjä viittomakuvia, joiden avulla voi harjoitella viittomia ja tulostaa niitä lasten näkyville.
- Viito- sovellus on ilmainen, ja sen avulla voi kätevästi etsiä yksittäisiä viittomia. Lisäksi viittomia löytyy myös suvi.viittomat.net -sivustolta.

13

Linkejä ja vinkkejä

- [Papunetin kuvapankissa](#) on paljon kuvia eri tilanteisiin ja asioihin liittyen. Kuvatyökalulla kuvat saa kätevästi ruudukkomuotoon ja kuviin voi lisätä oman selityksen, mikäli haluaa. Kuvapankki on ilmainen ja helppokäyttöinen
 ➤ <https://kuvatyokalu.papunet.net/#/muokkaa/2241460>
- [Boardmaker](#) on maksullinen kommunikaatio-ohjelmisto, joka sisältää noin 45 000 kuvaa. [Boardmakerin](#) avulla voi tehdä kommunikointitaulukostoja, lukujärjestyksiä ja ruudukkoja.
 ➤ <https://www.haltija.fi/tuotteet/kommunikointi-ja-nako/kommunikoinnin-apuohjelmat/boardmaker-7/>
- [SymWriter](#) maksullinen kuvakirjoitusohjelma, jolla voi luoda päiväjärjestyksiä, toimintaohjeita tai sosiaalisia tarinoita. [SymWriter](#) sisältää noin 15 000 kuvaa sekä [Bitlips](#) puhesynteesin. [SymWriterista](#) voi ladata myös ilmaisen demoversion.
 ➤ <https://www.haltija.fi/tuotteet/kommunikointi-ja-nako/kommunikoinnin-apuohjelmat/symwriter/>

14

Linkejä ja vinkkejä

- **Kerro kuvin 3** on maksullinen, helppokäyttöinen julkaisuohjelma, jonka avulla voidaan kirjoittaa kuvitettua tekstiä. Ohjelman avulla voidaan laatia esteetöntä materiaalia, ja sen avulla voi tehdä esimerkiksi harjoitusmateriaalia, keskustelutilanteita sekä päiväjärjestyksiä. Ohjelmistosta voi ladata ilmaisen kokeiluversion.
  - <https://www.haltija.fi/tuotteet/kommunikointi-ja-nako/kommunikoinnin-apuohjelmat/kerro-kuvin-3/>
- **Widgit Go!** on tablettiin ladattava maksullinen kommunikaation apuohjelmisto, jonka avulla voidaan lisätä käyttäjän omatoimisuutta ja itsenäisyyttä. Ohjelmiston avulla voidaan luoda toimintatauluja tai ohjeistuksia.
  - <https://www.haltija.fi/tuotteet/kommunikointi-ja-nako/kommunikoinnin-apuohjelmat/widgit-go/>
- **GoTalk Now** on tabletille ladattava maksullinen ohjelmisto, jonka avulla voidaan kommunikoida niin kuvin kuin kirjoittamalla. Sovelluksessa on omat kuvat, mutta kerronnassa voidaan hyödyntää myös omia valokuvia tai videoita. Saatavissa myös ilmainen **GoTalk Now Lite**-sovellus.

15

Linkejä ja vinkkejä

- **Grid for iPad** on kuva- ja tekstikommunikaation mahdollistava maksullinen sovellus. Sanasto on rakennettu ruudukkopohjaan, ja sovellus hyödyntää puhesynteesiä. Grid tarjoaa 30 päivän ilmaisen testausajan, jonka jälkeen se on maksullinen.
  - <https://www.kajo.fi/tuotteet/ohjelmistot/grid-for-ipad>
- **Kielinuppu** on YouTube-kanava, joka sopii erinomaisesti lasten kanssa käytettäväksi. Kanavalla on opetusvideoita, joiden avulla tuetaan lasten suomen kielen oppimista lastenlaulujen avulla.
  - <https://www.youtube.com/c/Kielinuppu/featured>
- **Papunetin kuvasovelluksesta** löytyy kuvia viittomista
  - https://papunet.net/materiaalia/kuvapankki/luokka/208?field_stockimage_type_tid%5B0%5D=181
- **Suomen viittomakielten sanakirjasta** voi hakea viittomia suomenkielisellä haulla. Sivustolta voi hakea sanoja myös toisinpäin; mitä viittoma tarkoittaa suomenkielellä.
  - <http://suvi.viittomat.net/index.php>

16

Tekijöiden loppusanat

Tämän oppaan tekeminen on ollut meille tekijöille hyppy tuntemattomaan, sillä emme ole kumpikaan käyttäneet kovinkaan paljoa AAC-menetelmiä. Opasta tehdessämme olemme kuitenkin molemmat oppineet paljon, ja toivommekin, että pääsemme joskus hyödyntämään oppejamme työelämässä.

Oppaan tekeminen on ollut meille kummallekin opettavaista ja kiinnostavaa. Toivomme, että opas tuo arkeenne vinkkejä erilaisista menetelmistä joita voi hyödyntää, joko kommunikaation tukemiseen tai korvaamiseen.

17

Lähteet

- Aivoliitto. 2021a. Tukiviittomat arjen tukena. Viitattu: 06.04.21. Saatavissa: <https://www.aivoliitto.fi/kommunikaatiokeskus/kehityksellinenkielihairio/vinkkeja-arkeen/tukiviittomat/>
- Aivoliitto. 2021b. Sovellukset. Viitattu 12.5.2021. Saatavissa: <https://www.aivoliitto.fi/kommunikaatiokeskus/ajankohtaiset-vinkit/sovellukset/>
- Espoo. Mobiililaitteiden käyttö kielellisen kehityksen tukena. Viitattu 12.5.2021. Saatavissa: https://www.espoo.fi/fi-FI/Sosiaali_ja_terveyspalvelut/Lapsiperheiden_palvelut/Lasten_puhe_ia_toimintaterapia_seka_psykologipalvelut/Lasten_puheterapia/Ohieita_ia_harjoituksia/Mobiililaitteiden_kaytto_kielellisen_kehityksen_tukena
- Haltija. 2021a. Widgit Go! Viitattu 18.5.2021. Saatavissa: <https://www.haltija.fi/tuotteet/kommunikointi-ja-nako/kommunikoinnin-apuohjelmat/widgit-go/>
- Haltija. 2021b. Boardmaker 7. Viitattu 17.5.2021. Saatavissa: <https://www.haltija.fi/tuotteet/kommunikointi-ja-nako/kommunikoinnin-apuohjelmat/boardmaker-7/>
- Haltija 2021c. Kuvakirjoitusohjelma SymWriter. Viitattu 10.5.2021. Saatavissa: <https://www.haltija.fi/tuotteet/kommunikointi-ja-nako/kommunikoinnin-apuohjelmat/symwriter/>
- Haltija. 2021d. Kerro kuvin 3. Viitattu 10.5.2021. Saatavissa: <https://www.haltija.fi/tuotteet/kommunikointi-ja-nako/kommunikoinnin-apuohjelmat/kerro-kuvin-3/>
- Huuhtanen. K. 2019. Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa. 5. painos. Kouvola. PackageMedia Oy.

18

Lähteet

- Merikoski, H. 2020. Piirtäminen esteettömän viestinnän keinona. Viitattu 18.05.21. Saatavissa: <https://tikonen.fi/aiheet/kommunikointikeinot/piirtaminen-esteettoman-viestinnan-keinona/>
- Outi, J. 2021. Kommunikaatiotaidot kasvavat koulun arjessa. Viitattu 16.06.21. Saatavissa: <https://papunet.net/koulupolut/kommunikaatiotaidot-kasvavat-koulun-arjessa>
- Papunet. 2021a. Kuvat kommunikoinnissa. Viitattu 15.05.21. Saatavissa: <https://papunet.net/tietoa/kuvat-kommunikoinnissa>
- Papunet. 2021b. Esineet kommunikoinnissa. Viitattu 18.05.21. Saatavissa: <https://papunet.net/tietoa/esineet-kommunikoinnissa>
- Papunet. 2020. Kommunikointiohjelmat iPadiin. Viitattu 28.5.2021. Saatavissa: <https://papunet.net/tietoa/kommunikointiohjelmat-ipadiin>
- Pihlaja, P. Viitala, R. 2018. Varhaiserityiskasvatus. Keuruu. Otavan Kirjapaino Oy.
- Ruokkonen, I. Rusanen, S. Välimäki, A-L. 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa ihmettelyä ja tekemistä. Viitattu 21.05.21. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80314/3ade1cb7-b61e-4c73-b0a8-b0305b3f927b.pdf?sequence=1>

19

Lähteet

Papunet. 2021. Materiaalia kommunikoinnin tukemiseen. Kuvapankki. Viitattu 24.05.2021. Saatavissa: <https://papunet.net/materiaalia/kuvapankki>

- Kuva 1. Papunetin kuvapankki. [Annakaisa Ojanen](#). Kengät. Viitattu 15.05.21.
- Kuva 2. Papunetin kuvapankki. [Elina Vanninen](#). Kengät. Viitattu 15.05.21.
- Kuva 3. Papunetin kuvapankki. [Sergio Palao / ARASAAC](#). Vesisade. Viitattu 15.05.21.
- Kuva 4. Papunetin kuvapankki. [Annakaisa Ojanen](#). Aurinko. Viitattu 15.05.21.
- Kuva 5. Papunetin kuvapankki. [Paxtoncrafts Charitable Trust](#). Sadetakki. 15.05.21 .
- Kuva 6. Papunetin kuvapankki. [Paxtoncrafts Charitable Trust](#). Pipo. Viitattu 15.05.21.
- Kuva 7. Papunetin kuvapankki. [Sergio Palao / ARASAAC](#). Juomalasi. Viitattu 15.05.21.
- Kuva 8. Papunetin kuvapankki. [Sergio Palao / ARASAAC](#). Juomalasi. Viitattu 15.05.21.
- Kuva 9. Papunetin kuvapankki. [Elina Vanninen](#). Syödä.

20